

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Första kammaren.

Nr 32.

Lördagen den 14 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Anmälades och bordlades lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om expropriation m. m. dels ock i anledning därav väckta motioner.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 192, med förslag till lagar om ändrad lydelse av §§ 17 och 32 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, §§ 10 och 12, § 15 mom. 2, § 20 mom. 5, § 34 samt § 43 mom. 1 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863 samt §§ 7 och 16 i förordningen angående kyrkofullmäktige och kyrkonnämnd i Göteborg den 5 maj 1882.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner:

nr 200, med förslag till förordning om tillägg till 9 och 10 §§ samt om ändrad lydelse av 14 § 2 mom., 15 § 2 mom. och 16 § 6 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin;

nr 201, angående ändrad lydelse av 3 § 3 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 203, med förslag till förordning om undantag från tillämpningen av förordningen den 25 juli 1912 angående särskild skatt å majs, utländsk potatis samt maniokarot och andra väsentligen lika stärkelserika, tullfria utländska ämnen, använda vid tillverkning av stärkelse; samt

nr 209, med förslag till förordning om fortsatt tillämpning under år 1918 av förordningen om spirituosaaccis.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 202, angående upplåtande till aktiebolaget Porjus' smältverk av rätt att inom utmälet Valerius å Luossavaara malmfält bryta viss mängd malm; och

nr 208, angående försäljning av den till landshövdingebostället i Älvsborgs län hörande delen av tomten nr 414 i kvarteret Blomman i Vänersborg.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet följande kungl. propositioner:

nr 204, angående ålderstillägg åt förste aktuarien i statistiska centralbyrån Ernst Jonas Höijer och aktuarien därstädes Kurt Jonas Henrik Wittrock;

nr 206, angående anvisande av anslag till statsunderstöd åt hantverksidkare för utbildande av lärlingar samt till lärlingspremier;

nr 207, angående förstärkning av kammarkollegiets arbetskrafter; samt

nr 210, angående beredande av rörelsekapital för tillämpningen av gällande förfoganderättslag i fråga om industriella råvaror o. d.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för vissa beställningshavare å staten för artilleriets fabriker och tyganstalter att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av ett stickspår från Åkers styckebruks järnvägsstation till Åkers krutbruk;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående engångskostnader för försvaret;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av elektrisk belysning i Svea och Göta livgardens kasern-etablissemang;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till vissa byggnadsföretag vid armén; samt

nr 59, i anledning av väckt motion om skyldighet för befattningshavare vid armén och marinen, vilka från arméns eller marinen matinrättningar hämta tillagad portion, att härför utgiva viss ersättning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till avgörande konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner dels angående ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet, förordningen om kommunalstyrelse i stad, förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm och förordningen om landsting, dels ock i fråga om skrivelser till Kungl. Maj:t i dithörande ämnen.

Till konstitutionsutskottet hade hänvisats

dels de likalydande motionerna nr 45 i första kammaren av herrar *S. H. Kvarnzelius, Alfred Pettersson, K. G. Karlsson, Jacob Larsson, F. Holmquist, Nils Alexanderson, Lars Olsson, Mauritz Hellberg* och *Carl Ekman* (här nedan kallad herr Kvarnzelius' motion) samt nr 125 i andra kammaren av herrar *Nils Edén* och *D. Persson*, greve *Raoul Hamilton* samt herrar *Axel Schotte, Erik Röing, Rob. Karlsson, Linus Lundström, W. Bäckström, Jöns Pålsson, Johan Ericsson, Jakob Pettersson, Axel Rune, Edor Andersson* och *E. A. Nilson* (nedan kallad herr Edéns motion);

dels motionen nr 87 i andra kammaren av herrar *Harald Hallén, H. Branting, Herm. Lindquist, Erik Palmstierna, F. V. Thorsson, Viktor Larsson, Värner Rydén, Bernhard Eriksson, Sven Persson* och *Sven Linders* (nedan kallad herr Halléns motion);

dels motionen nr 88 i andra kammaren av herr *Björling*;

dels ock motionerna nr 126, 127 och 128 i andra kammaren av herr *Källman*.

Punkten 1.

I nu föredragna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen med bifall till herr Kvarnzelius' m. fl. och herr Edéns m. fl. motioner måtte för sin del antaga följande förslag till

a) *Lag om ändrad lydelse av §§ 8—10 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.*

Häri genom förordnas, att §§ 8—10 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 8.

Envar myndig, välfräjdad svensk undersåte — — — överläggningar och beslut.

Enahanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo, däri myndig delägare finnes.

§ 9.

För fastighet, som innehaves av landbo eller arrendator, röstar innehavaren.

För oskiftat dödsbo, däri allenast en myndig delägare finnes, utövas rösträtten av denne. Äro i boet flera myndiga delägare, må de utse ett ombud att å kommunalstämma för boet talan föra.

För näring — — — må ej röstas.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

§ 10.

Mom. 1. I överläggningar och beslut, som angå ärenden, gemensamma för hela kommunen, deltaga samtliga i kommunen röstberättigade.

Mom. 2. Angår ärende endast i mantal satt jord, tillkommer talan och rösträtt allenast dem, som sådan jord innehava.

I ärende, som nu sägs, tillkomma talan och rösträtt jämväl omyndig, bolag och oskiftat dödsbo.

För omyndig röstar förmyndaren eller, där flera äro förmyndare, den som dessa bland sig utse.

Ej må för samfällid egendom mer än en person talan föra. För bolag må bolaget eller dess styrelse och för oskiftat bo delägarna i boet ombud utse.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1918;

b) *Lag om ändrad lydelse av §§ 9 och 10 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862.*

Härigenom förordnas, att §§ 9 och 10 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 9.

Envar myndig, välfräjdad svensk undersäte — — — oguldna stadsutskylder, är med den i § 10 stadgade inskränkning berättigad att — — — stadens medlemmar förbehållna.

Enahanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo, däri myndig delägare finnes.

§ 10.

För oskiftat dödsbo, däri allenast en myndig delägare finnes, utövas rösträtten av denne. Äro i boet flera myndiga delägare, må de utse ett ombud att vid allmän rådstuga för boet talan föra.

För näring eller — — — må ej röstas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1918;

c) *Lag om ändrad lydelse av §§ 7 och 8 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.*

Härigenom förordnas, att §§ 7 och 8 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 7.

Envar myndig, välfräjdad svensk undersäte — — — oguldna stadsutskylder, är, med den i § 8 mom. 1 stadgade inskränkning, berättigad att i val av stadsfullmäktige deltaga.

Enahanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo, däri myndig delägare finnes.

§ 8.

Mom. 1. För oskiftat dödsbo, däri allenast en myndig delägare finnes, utövas rösträtten av denne. Äro i boet flera myndiga delägare, må de utse ett ombud att vid valet för boet rösträtt utöva.

För näring eller — — — må ej röstas.

Mom. 2. Röstägande är berättigad — — — vittnens underskrift bestyrkt.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1918;

Reservation hade vid punkterna 1, 2 och 4 av utskottets hemställan anförts av herrar *Clason, K. J. Ekman, von Geijer, von Mentzer, von Bahr, Meurling, Magnusson* i Tumhult, *Räf, Karlsson* i Mo och *Andersson* i Höckerum, vilka på angivna grunder inom utskottet yrkat avslag å dessa punkter i utskottets hemställan.

Vidare hade i ett vid utlåtandet fogat särskilt yttrande herrar *Olof Olsson, Larsson* i Västerås, *Hallén, Sterne* och *Svensson* i Skönsberg uttalat en i vissa hänseenden från utskottets utlåtande avvikande mening.

Herr von Geijer: Ehuru herr talmannen nyss förklarade, att ifrågavarande ärende skall föredragas punktvis, vågar jag anhålla att nu få taga upp frågan i dess helhet till diskussion. Det är ett vidlyftigt anförande, det är hela 9 punkter, men det finnes dock enhet i mångfalden. Det är vissa huvudpunkter, som belysningen ensam faller över, de övriga äro att betrakta som underavdelningar eller led i det hela och därför skall jag med herr talmannens tillåtelse be att få något röra vid frågan i dess helhet.

Det var fjärde och nionde punkterna, på vilka jag syftade, när jag sade, att vissa punkter innehölle det huvudsakliga i utlåtandet. Jag vill då till och med säga, att det mesta ligger i 9 punkten, huru kortfattat än utskottets förslag i den delen månne vara. Den innehåller icke någonting annat än att herr Halléns m. fl. motion, som beröres i den punkten, må anses vara besvarad med vad utskottet i fjärde punkten har hemställt. I denna fjärde punkt hemställer utskottet, »att riksdagen med bifall till förutnämnda motioner, (d. v. s. de som avgivits av det liberala partiets förtroenderåd) likaledes måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande kommunalförfattningar, att den nuvarande kommunala röstskalan avskaffas och ersättes med bestämmelser, enligt vilka var och en, som betalar skatt till kommunen, skall äga en röst, ävensom till de ändringar i övrigt i nämnda författningar, som, i anslutning till vad i motionerna anförts, anses böra i sammanhang härmed komma till stånd.»

Den nionde punkten innehåller, såsom jag nämnde, endast ett yrkande, att den motion, som där beröres, må anses besvarad genom vad utskottet i punkt 4 hemställt. Herr Halléns motion går ut på

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

något liknande som den 4 punkten. Dock var det *en* skillnad. I de liberala motionerna yrkas *lika* rösträtt. I herr Halléns m. fl:s, yrkas *lika och allmän rösträtt*. Där är skillnaden. Lika rösträtt betyder, såsom redan är antytt i den upplästa texten, att alla skola hava *en* röst, men med den inskränkningen, att denna rösträtt dock icke tillkommer annan än den, som erlägger skatt till kommunen. Allmän rösträtt åter betyder, att detta sista villkor — skyldighet att erlägga skatt till kommunen — icke behöves för att åtnjuta rösträtt. Där är skillnaden mellan dessa två förslag.

Såsom en ganska oomtvistlig sats har länge gällt att såvida man icke vill löpa faran att äventyra en kommuns ekonomiska säkerhet, vissa garantier mot förhastade och för långt gående beslut måste sökas. Man kan finna dessa garantier på två vägar: antingen genom att öka statskontrollen och inskränka kommunernas självbestämmerätt eller ock genom en graderad röstskala, varigenom den del av en kommun, vilken den större skattebördan åligger, får ökat inflytande på bestämmandet av utgifter och skatter. Såsom jag nämnde, den satsen har länge varit ansedd såsom tämligen obestriddig. Emellertid har på senare tider därutinnan en förändring blivit införd, att från socialdemokratiskt håll yrkande på att denna regel icke måtte tillerkännas någon avgörande betydelse blivit framställt.

Jag antydde i början av mitt anförande, att ehuru fjärde punkten — den om allenast lika rösträtt — till synes är utskottets förslag, utskottsutlåtandet egentligen går ut på ett godkännande av den lika och allmänna rösträtten och att ett antagande härav faktiskt betyder ett antagande, om ej i dag, så inom mycket kort tid, av den lika och allmänna rösträtten.

Jag nämnde att denna sats om vissa garantier hade varit tämligen allmänt utbredd och antagen jämväl inom långt gående vänsterkretsar. Jag kan därvidlag åberopa och hänvisa till en del yttranden, som äro fällda under den senare tiden vid denna frågas behandling.

Det är bekant, att nu gällande kommunallag infördes genom beslut av riksdagen 1907 och trädde i kraft år 1910. Jag erinrar mig mycket väl, och många torde göra detsamma, att, när det blev bekant i vilken utsträckning förslaget avsåg att inskränka den kommunala rösträtten, detta väckte betänklighet jämväl på vänsterhåll. Visserligen, när propositionen framlades, överbjödos dock de gjorda anbuden av den liberala fraktionen. Emellertid är det säkert, att då framställdes vissa betänkligheter mot att gå så långt som här var i fråga. Vid 1911 års riksdag framställdes emellertid från liberalt håll en attack mot ett av utanverken — det yrkades att juridiska personers rösträtt skulle borttagas. Sedermera framkom vid 1912 års riksdag återigen förslag om ändringar i den kommunala rösträtten. Nu vill jag här förutskicka, att såsom bekant medförde 1911 års allmänna val till andra kammaren en stark förskjutning åt vänster. Det var vänstermajoritet den gången i konstitutionsutskottet. Emellertid yttrade konstitutionsutskottet ändå i den delen: »Innan något göres i nu förevarande avseende, torde först böra avvaktas resultaten

av den omläggning av den kommunala beskattningen, som för närvarande är föremål för sakkunnig prövning. Jämväl bör en mera genomgripande reform av den kommunala rösträtten vara förenad med en revision av kommunalförordningarna i olika riktningar, såsom i fråga om de kommunala myndigheternas kompetens och ställning i förhållande till statsmyndigheterna, i syfte av verksam kontroll över beskattningen och utgifter och mera dylikt.»

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och myndiga.
(Forts.)

Ännu 1914 enade sig herrar Edén och Mannheimer om följande yttrande, som återfinnes i konstitutionsutskottets yttrande av samma år: »Emellertid finner utskottet det icke vara ådagalagt att, om en revision av den kommunala röstskalan kan anses erforderlig, densamma bör grundas på den princip, som motionärerna (dessa voro socialdemokrater) yrkat, nämligen lika rösträtt. Det är också enligt utskottets mening uppenbart, att, därest en dylik revision skall ske, densamma bör förbindas med en utredning av vissa andra viktiga spörsmål inom det kommunala livet, såsom de kommunala myndigheternas organisation, deras förhållande till statsmyndigheternas kontroll m. m.»

På hösten 1914 skedde en förändring, återigen en orientering längre åt vänster. Anledningen vet jag icke, men vissa allbekanta omständigheter hade inträffat under det året. Det utkom emellertid på hösten en broschyr, författad av en av liberala samlingspartiets mest framskjutne män, vari yrkades borttagande av den graderade röstskalan. 1915 yttrade frisinnade landsföreningen i denna del: »Utan att i övrigt ingå på de spörsmål, som kunna komma under övervägande i samband med den kommunala rösträttsreformen, vill landsmötet endast uttala, att därvid icke bör ifrågakomma någon åtgärd, som innebär begränsning av den hävdvunna kommunala styrelsens princip.» Det är ganska försiktigt skrivet, men med någon vana att tolka dylika dokument kan man utan tvekan säga, att däri kan läsas ett löfte att för framtiden denna princip om vissa garantier mot förhastade beslut *icke* skulle från det hållet framställas. Detta besannades också, ty vid 1916 års riksdag väcktes motion från det liberala samlingspartiet, där dessa villkor äro så gott som helt och hållet borta. Detsamma har upprepats i år vid denna riksdag. Där har den delen av frågan tagit bestämdare form, och där yttrar sig motionärerna sålunda: »Vi måste därför vid övervägande av de med en rösträttsreform sammanhängande spörsmålen utgå därifrån, att inga sådana åtgärder synas böra ifrågakomma, som innebära begränsning av den hävdvunna kommunala självstyrelsens princip. Denna princip är så fast rotad i svensk uppfattning och har i det stora hela visat så goda frukter, att den icke bör onödigtvis kringskäras.» Detta är en bestämd försäkran i den antydda riktningen. Sålunda, den gamla uppfattningen, som hittills varit rådande om nödvändigheten att söka garantier mot förhastade beslut, den är fullständigt övergiven.

Emellertid, därav framgår icke med tillräcklig nödvändighet, att utskottsutlåtandet, som ju utgör den förenade vänsterns mening i den saken, skulle innebära en förklaring, att man accepterade det hela, den allmänna och lika rösträtten. Emellertid finnes det be-

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

stämnda fakta, som tyda på detta, varför jag vågar vidhålla den mening jag i början av mitt anförande uttalade. Först, detta yrkande på lika rösträtt grundas på den s. k. personlighetsprincipen. Jag torde om en stund kanske komma att beröra den mera fristående och då något närmare. Men jag vill här endast stryka under sakförhållandet, att såväl det liberala samlingspartiets motion som den socialdemokratiska motionen grunda sig uteslutande på denna s. k. princip. Då vill jag fråga: hur ligger det inom möjlighetens område, att man skall kunna åberopa den endast för den lika rösträtten? Den måtte väl med lika om icke större skäl kunna åberopas även för den allmänna. Ty den betyder, att just den omständigheten att en person är av kvinna född, just detta och detta ensamt utgör grunden för den rätt, som här är fråga om. En motsatt uppfattning, att rättigheter skola balanseras av skyldigheter, är ju just den meningen, som man reagerar emot.

Vidare är det någonting som vi gång på gång haft tillfälle att höra just från vänsterhåll, att kommer ett stort förslag fram så hjälper icke att säga nej ty förr eller senare skall det gå igenom. Jag för min del förnekar visserligen den satsens riktighet. Men de som proklamera och driva den med sådan skärpa, måste väl också anse sig pliktiga antaga den och lyda den. Då frågar jag: huru skulle det ligga inom möjlighetens område för personer, som omfatta den maximen såsom obestridlig och oemotståndlig, att kunna hålla tillbaka, då det blir fråga om den allmänna och lika rösträtten, varom motion nu för andra gången föreligger från socialdemokratiskt håll?

Vidare är det alldeles påtagligt att i detta sammanhang, nu i denna stund, behövs det icke, ty kommer den lika rösträtten, så faller också den allmänna rösträtten till såsom en mogen frukt. Men så är det också en annan sak, som man kan inhämta just ur detta konstitutionsutskottets utlåtande; letar man från första sidan till den sista finnes icke ett yttrande från majoritetens sida, som tager avstånd från yrkandet om den lika och allmänna rösträtten.

Därför vill jag för min del påstå, att det som det här gäller och som vi skola diskutera och votera om det är den lika och allmänna rösträtten, och ett bifall till utskottets hemställan betyder ett antagande härav. Detta är för mig tillräckligt skäl, att yrka avslag å utskottets hemställan i dess helhet.

Jag nämnde att huvudskälet, som är åberopat, är den s. k. personlighetsprincipen. Det angives icke någon definition på densamma. Vad som menas med den är svårt att säga. Jag kan icke känna mig imponerad av densamma. Jag förstår icke riktigt vad den innebär. Psykologiskt är den baserad på ett ganska stort felslut, ty den ena människan är icke lik den andra. Det är lika stor skillnad på människa och människa som på en örn och en mygga. För övrigt är vår tid alls icke sådan att den tillerkänner individualiteten, personligheten någon rätt. Vi leva i kollektivitetens tidevarv och under partidisciplinens hårda band, och anmärkningsvärt synes det mig, att saken drives med sådan skärpa just från samma håll, där till och med kättarbål resas för personer, som kunna hava en avvikande me-

ning till och med ifråga om folkpsykologiska sympatier och antipatier. Talet om personlighetsprincipens tillämplighet härvidlag är enligt mitt förmenande bara funnet och uppfunnet för att tjäna ett bestämt syfte. Det har suggererande kraft, men det är icke sanning, och det blir icke sanning, därför att det upprepas. Men satsen kan bliva trodd på den vägen genom att ständigt upprepas. Man kan suggerera fram en uppfattning, som man vill hava igenom.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

Kanske det dock finnes jämväl ännu en sak, som åberopas som stöd. Visserligen är icke den satsen så formulerad, att den direkte angives såsom sådan, men i motionen finnes intaget följande: »Det ligger numera i öppen dag, att kunskaper, erfarenheter och förmåga att verka i kommunens angelägenheter eller deltaga i de kommunala avgörandena alldeles icke äro beroende av eller stå i motsvarighet till förmögenhet och inkomst, och rösträttens gradering efter inkomsten ter sig under sådana förhållanden såsom en obillighet och en orättfärdighet.» Det skall väl betyda, att nuvarande bestämmelser hindra duglighet och skicklighet att komma till sin rätt, att komma till användning. Detta vill jag förneka, ty nuvarande bestämmelser giva enligt vad allmänt för en var torde vara bekant fullt tillfälle för den som äger de egenskaper som här åsyftas, att göra dem gällande, om de verkligen finnas.

Det är sålunda, jag upprepar det, den allmänna och lika kommunala rösträtten, som det här är fråga om. Häremot vill jag sätta den gamla hittills gällande regeln, att rättigheter och skyldigheter i någon mån skola uppväga varandra. Från denna min uppfattning, som jag anser grundad på rätten och på billigheten, vill jag för min del icke vika, den är fullkomligt riktig. Jag vet förstås att jag blir motsagd på denna punkt, att människans värde icke beror på pengar och att de kommunala utskylderna drabba ojämnt, drabba de mindre bemedlade hårdare, då icke någon progressivitet tillämpas vid beskattningen. Vi veta emellertid alla, att vårt kommunala beskattningsväsende är under omdaning, och det lär icke vara någon, som tvivlar på, att icke enligt modern uppfattning den större skattskyldigheten därvidlag kommer att läggas på de mer bärkraftige, vare sig det ena eller det andra systemet kommer till användning, vare sig det blir objektskatt eller progressiv inkomstskatt.

Men det är icke blott detta, utan den allmänna och lika kommunala rösträtten, som skulle ovillkorligen hava till följd, att i stor utsträckning de, som icke betala skatt, eller endast ytterst ringa sådan skulle komma att bestämma, icke allenast bestämma den kommunala skattens belopp utan ock bestämma på vilka skattebördan skulle komma att ligga. Jag kan icke finna, att detta på något sätt är rättvist; och att det skulle innebära en stor fara för kommunens ekonomiska liv, det är min absoluta förvissning. Man säger visserligen — och det sammanhänger med vad jag redan har nämnt och med vad motionärerna åberopa angående skickligheten — att skickligheten icke mätes efter penningar, att större inkomst ingalunda utgör borgen för större skicklighet. Nej, visserligen icke i

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

och för sig. Men en kommuns intressen äro dock ytterst till sin natur ekonomiska, om pengar rör sig dock till sist det hela; och jag vill hålla före (Hermelin), att den som har större vana vid ekonomiska ting också har större förutsättning att sköta en kommuns ekonomiska angelägenheter, långt större än den, som plötsligen skulle kastas in i det kommunala livet. Det är av egen erfarenhet jag säger så.

En annan omständighet. Motionärerna, som framburit förslaget om den allmänna kommunala rösträtten, stanna vid 21 års ålder för man och kvinna. Men varför välja denna ålder? Det är sannolikt att, då man sätter geväret i hand på 18-åringar, komma yrkanden att framställas, att åldern för kommunal rösträtts inträdande skall sänkas till 18 år eller möjligen, det vet man icke, till 16 år. Emellertid, sannolikt är det icke, att man kommer att stanna vid 21 år. Förklarar man personlighetsprincipen såsom dogm, är det icke sagt att kommunal rösträtt skall inträda vid 21 års ålder, fullkomligt lika gärna kan den inträda tidigare.

Frågar man vidare, vem som i allmänhet har större inkomst, så är det i regel de något äldre och häruti ligger väl en viss trygghet och garanti för kommunen, med högre ålder följer ju i allmänhet större besinning, men att låta de yngre och yngste regera i kommunen, förefaller mig mycket riskabelt, och att detta komme att äga rum med den allmänna och lika kommunala rösträtten, lider icke något tvivel. Jag undrar, om man icke en var med erfarenhet på området måste erkänna, att detta kan tydligen spåras inom fackföreningsrörelsen, att det där är de yngre och yngste, som i många fall taga ledningen och de äldre utebli, egentligen därför att de icke något kunna utträta.

Man kallar ofta de högst beskattade för de besuttna. Oftast är förhållandet också just överensstämmande med benämningen, så både på land och i stad, de sitta såsom ägare till jorden och de kunna icke utan vidare komma därifrån. Antag att genom kommunalt vanstyre, förorsakat av experimenterande ungdomar en kommun bragts i oreda. Då finnes möjlighet för dem, som vållat olägenheten att undandraga sig påföljden genom att helt enkelt flytta sin väg, men de som hava fastighet måste stanna och dragas med de tillkrånglade ekonomiska förhållanden, som tillskapats av andra.

På tal om åldern, erinrade jag därom, att högre inkomster i allmänhet tillkomma de något äldre och att man kan säga att betänksamhet och skicklighet i någon större mån finnas tillsammans med den högre inkomsten. Jag kan till stöd för min mening åberopa yttranden, fällda helt nyss och just av personer, som i detta sammanhang så ivrigt förneka varje annan princip än personlighetsprincipen. Samme motionär, vars namn står först under den socialdemokratiska motionen, har i år i andra kammaren väckt motion om ökade löneförmåner för fjärdingsmännen. Vid ärendets behandling i kammaren yttrade han, att »som våra fjärdingsmän äro lågt avlönade, kan man icke vänta att till sådana befattningar få *dugligt* folk». Vidare, för någon månad sedan diskuterades i andra

kammaren frågan om ökad avlöning till järnvägspersonalen, och precis samma synpunkt, som jag nu nämnde kom fram under diskussionen: »Om man höjde lönerna för denna personal, skulle den rekryteras av helt annat folk, och det skulle bliva mera ordning, skötsamhet och bättre disciplin och en helt annan moralisk hållning.» Där passade detta argument, men här passar det icke.

Till slut en randanmärkning, som jag ej kan underlåta att göra. Det har framhållits i motionen och även konstitutionsutskottet har åberopat, att våra kommunala rösträttsbestämmelser skulle vara sämre — vad man avser är väl, att de skulle vara mindre liberala — än i utlandet. Det säges på ett ställe att »i de flesta främmande länder har man redan kommit till denna slutsats och infört lika kommunal ej mindre än politisk rösträtt, mångenstädes sedan lång tid tillbaka.» Men man aktar sig samvetsgrant att omtala, att de främmande ländernas kommunallagar innehålla rätt stora och rätt besvärliga restriktioner angående kommunens befogenhet och om vidsträckt statskontroll. Härom nämnes ej ett ord. Tvärtom säger utskottet i denna del: »I beskattningshänseende torde de svenska kommunerna ha mindre vidsträckta befogenheter än kommunerna i vissa andra länder, där den kommunala självstyrelsen i andra riktningar är mindre omfattande än i Sverige.» Det står visserligen här i utskottets utlåtande ett »torde» som man till äventyrs vid en attack kan krypa bakom, och det hela är försiktigt och dunkelt skrivet, lite' hit och dit så att säga. Klart är icke vad som här avses, men kanhända man, pressad på svar, vill peka på, att i främmande länder kommunerna ha till sitt förfogande ett annat beskattningsföremål än vi ha, i vissa länder äga nämligen kommunerna rätt att pålägga accis. Men hava de svenska kommunerna i sådant hänseende icke mer än en förmån, ett vapen, som de kunna använda, så får jag säga, att det är ett jättevapen. De svenska kommunerna hava *obegränsad beskattningsrätt*. Redan fjolårets motion innehöll yttrande av enahanda innehåll som det antydda. I diskussionen påpekades det oriktiga i innehållet. Jag vill nu uppreda beriktigandet av det fullständigt oriktiga och vilseledande påståendet.

»Om man ser på dessa olika länder, står det så till, att i Norge och Danmark finnes det 25-årsgräns; medelbarhetsprincipen alldeles genomförd, i Norge till och med i viss mån dubbelt — först väljes där 'representantskabet' och sedan av detta 'formandskabet' —; en effektiv beskattningsgräns; en ganska ingripande kontroll, som exempelvis i Norge går så långt, att det fordras 2/3 majoritet, innan ett kommunens beslut såsom sådant kan bli definitivt. I England är det grevskapsrådet, som har de stora frågorna om fattigvård, hälsovård, polisväsende och mycket annat om hand, under det själva den primära kommunen har ganska litet att säga. Det är, överfört på våra förhållanden, ungefär som om vi skulle låta landstingen och socknarna byta plats och låta landstingen få den huvudsakliga makten: vartill kommer, att de kommunala besluten i allmänhet i England ligga under domstolarnas prövning och dessutom i mycket stor utsträckning under regeringens

(Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och myndiga.
(Forts.)

bedömande uti Local Government Board m. fl. departementen. Gå vi till Frankrike kan man där och i andra romanska länder knappast tala om någon kommunal självstyrelse i vår mening, ty det viktigaste är där alldeles uteslutet från kommunernas avgöranderätt. Det hör i stället under administrationen, och i det övriga har nären ofantligt mycket att säga: han tillsätter t. ex. alla kommunala tjänstemän. Och vad som återstår för kommunen, litet nog efter våra begrepp — ligger fortfarande under regeringens kontroll.»

Jag har velat säga detta, ty lämnade uppgifter i detta hänseende kunna lätteligen misstolkas och de överensstämma *icke* med verkliga förhållandet.

Herr talman, jag har sparat till sist det skäl, som egentligen icke framgår av innehållet i motionerna icke heller av utlåtandet, men som väger lika mycket som de, vilka jag nu har nämnt, och det är, att det icke är bestämmanderätten inom kommunen, som allenast här åsyftas, utan det är tillika och kanske till och med i än högre grad en statsförfattningsrevision, av helt och hållet genomgripande art, som avses. Det socialdemokratiska partiet har här yttrat tydligt och klart, att det avser med sitt förslag just detta, nämligen en stark demokratisering av första kammaren. Ja, förvisso komme med detta förslags genomförande en stark demokratisering av första kammaren. De facto bleve förhållandet så, att första kammaren bleve mera demokratisk än den andra.

På grund av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka avslag på den första nu föredragna punkten.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! När jag första gången hade anledning att yttra mig om den kommunala rösträtten här i kammaren, avfärdades jag tämligen snävt. Det var spetsfundigheter, sade man, det lilla jag yttrade, som det egentligen inte var lönt att svara på. Det var år 1914, och jag stod alldeles ensam då. Det ser emellertid ut, som om jorden hade rört sig litet sedan dess. Mina spetsfundigheter ha kommit tillbaka och kommit i stort sällskap. Och det ser vidare ut, som om den 40-gradiga skalans försvarare — i någon mån åtminstone — övergivit gamla positioner. Försvaret lägges inte precis nu som förr. Nu har man förskansat sig bakom en ny serie s. k. stora skäl, vilkas innehåll i korthet ungefär är detta, att därest den graderade skalans skulle slopas, då ha vi anarki inom kommunerna, då är det slut med första kammaren och då går nära på syndafloren fram över gamla Sverige.

Jag får erkänna, att det inte finns mycket, som just nu uppmuntrar en att diskutera den graderade skalans. På högerns sida tycks grundstämningen vara den, att man egentligen inte kan förstå, att folk vill bråka i den här saken under dessa allvarliga tider. Nu har man satt sig så skönt till rätta i den stora samhällsstolen och gjort det så bekvämt och bra för sig, och man kan då inte begripa, att någon annan kan komma på den befängda idén att också vilja sitta. Och vi på vänstersidan kunna naturligtvis inte underlåta att tycka,

att det är förödmjukande att behöva stå och diskutera en så solklar orättfärdighet som den 40-gradiga skalan, och det i en tid, när gamla orättfärdigheter runt omkring i länderna smälta bort som snö i solen. Att vi i alla fall göra det, beror helt enkelt därpå att vi inte kunna annat.

Det är särskilt vid de kommunala valen, som man får veta, att den 40-gradiga lever. Vi hava från landstingsmannavalen i fjol ett s. k. faktum. Man har vänt på detta en gång förut idag, i annat sammanhang, men jag tycker att det gott kan passera ännu en gång som illustration. Högern mönstrade vid landstingsmannavalen i fjol 114,000 väljare i runt tal. Den förenade vänstern mönstrade 169,000. Högern fick 349 mandat och vänstern 279. Högern hade således 55,000 färre väljare men fick 70 flera mandat. Jag tycker, att detta inte är fair play. Men om man säger, att det är orättfärdigt, så svaras det att det är visst inte orättfärdigt. Ty sådant är systemet! När man här i kammaren år 1911 påpekade, att landstingsmannavalen inte bara hade kommunal utan jämväl politisk betydelse, svarade konstitutionsutskottets dåvarande ordförande: »Ja, det erkännes, men detta är icke någonting eftersträfvansvärt i och för sig, utan det är ett faktum, betingat av bestämmelserna angående första kammarens sammansättning».

Således: att högern får 70 flera mandat, fastän den har 55,000 färre väljare, och därigenom ett större antal förstakammarledamöter än rättvist är, det beror därpå, att högern helt enkelt får 70 flera mandat. Och det är ju klara grejor. Jag nämner om sådana bagateller egentligen för att visa, vilka teoretiska äventyrligheter man ger sig in på, då det gäller att försvara och komma förbi fakta, som inte äro alltför trevliga. Inte ha vi rikemansstyre i det här landet, säger man. Här är det väl tvärtom demokrati, så det knakar efter det. Om alla väljare i fjol med 1—5 röster hade hållit samman, så hade de ju vägt upp alla väljare med 25—40 röster, och det måtte väl vara demokrati! Ja, det är så sant, att de hade vägt upp dem. Men man glömmer bort i det sammanhanget att nämna det allra viktigaste: de där små väljarne med 1—5 röster, de voro 140,000. De stora väljarne med 25—40 röster de voro bara 11,000, således inte mer än $\frac{1}{13}$. Vi hade i fjol 3,041 väljare med 40 röster var, och vi hade samtidigt 67,504 väljare med 1—2 röster var, men dessa 67,504 de vägde rakt inte upp de 3,041. Vi behövde en förstärkning på 7,000 man av 3-röstarna för att rå med dem. D. v. s. det behövdes i fjol en liten folkarmé på 75,000 man för att väga upp dessa fattiga 3,041. Jag får då säga, att som exempel på demokrati i vanlig mening är det här inte fullt tillfredsställande.

Nå, allt det där fick man väl finna sig i, om det vore på det viset att detta vore alldeles ofrånkomliga följder av någonting, som i och för sig vore fullt riktigt och rättvist. Men det är just här, som det hakar upp sig ohjälpligt. Jag väger i år en röst tyngre än i fjol i kommunala ting. Jag vet inte varför. Jag förstår det uppriktigt sagt inte. Jag fick ett ålderstillägg som läroverksadjunkt på 500 kronor, men att dessa 500 kr. kunde göra mig kommunalt så mycket värdefullare, det

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

står för mig ännu som ett frågetecken. Jag kan ju tala om, att därest jag får leva och ha hälsan så kommer jag att bli ytterligare två röster tyngre. Men så småningom. Ty min värdestegring sker i mycket långsamt tempo. Men när jag blir 65 år, om jag blir det, då är det slut. Då faller jag 3 röster ögonblickligen. Och flyttar jag ut på landet, så faller jag 11 röster. Varför blir jag 8 röster sämre, om jag flyttar ut på landet? Kan någon snäll människa säga mig det?

Jag vet ju mycket väl, att det finnes de, som säga, att den här graderingen, detta upp och ned är någonting fullt riktigt. Det är riktigt därför, att vi aldrig kunna komma ifrån ett graderat system. Det hör till naturens ordning! Den ärade talare, som hade ordet före mig, sade ju, att vi människor äro så utomordentligt olika. Det är en så stor skillnad, sade han, att denna skillnad kunde variera »från örn till mygga». Det skulle således egentligen bara vara ren enfald att tro, att en lika rösträtt skulle giva samma inflytande åt alla. Ja, det är fullkomligt rätt, att vi människor ha olika inflytande på grund av olika personliga kvalifikationer. Vi föra egentligen fram till valurnorna mycket olika röstetal, eftersom var och en för fram så många, som han kan övertyga. Men jag förstår egentligen inte, hur detta kan förklara det enkla faktum, att jag får 8 röster mindre, därest jag flyttar ut på landet. Det förklarar inte, att jag — samma jag — på det viset håller på att svänga mellan örn och mygga fram och tillbaka, allt efter som jag flyttar ut på landet eller flyttar in till staden igen. Och att förresten taga denna naturens ordning som ett bevis för en inre rättfärdighet hos den kommunala graderingen, det är verkligen att försynda sig mot rätt vanliga tankelagar. Den kommunala graderingen följer inte alls naturens ordning. Den placerar ju ibland siffran 40 på ett huvud, där naturens ordning med nöd och näppe placerat en nolla.

Jag hade uppriktigt sagt väntat, att den, som å reservanternas vägnar hade ordet, skulle ha lagt fram klara och ofrånkomliga bevis för att den 40-gradiga röstskalan är i sig själv riktig och rättvis. Nu har jag ingenting annat att hålla mig till än vad som står i reservationen, ty det, som yttrades, var strängt taget ingenting annat än små dekorationer till vad som står där. Och där säga reservanterna, att det är i synnerhet två omständigheter, som varit grundläggande för den nuvarande anordningen av den kommunala rösträtten. Den ena är »hänsynen till kommunernas egen förvaltning», och den andra är den, »att den kommunala rösträttens anordning är en väsentlig grundval för den bestående karaktärsskillnaden mellan riksdagens båda kamrar». Jag är rädd för, att det där talet om den kommunala förvaltningen snart i högerns resonemang kommer att spela ungefär samma roll som de klassiska språken spelade för tidigare generationer — för de studerande i varje fall. Det var ju så, att man ville hämta ut den gamla kulturens tankeskatter i öppen dag, och de klassiska språken voro så att säga de fönster, som man måste kliva igenom för att nå målet. Men så småningom bara klev man — klev genom fönstren för klivandets egen skull, och det förefaller mig, som om det vore någonting liknande i görningen med denna kommunala

förvaltning. Det är väl inte meningen, att den är sitt eget ändamål, utan den är väl bara ett medel för någonting annat. Och de angelägenheter, som den är satt att tjäna, de äro väl gemensamma för kommunens samtliga medlemmar, alldeles oberoende av deras ekonomiska villkor. Men även fränsett detta, så är det fel ändå och denna bevisföring med de kommunala inkomsterna och den kommunala förvaltningen, den urspårar egentligen redan vid utgångspunkten. Man resonerar nämligen så, som om utskylderna och bidragen vore de enda inkomster, som kommunerna hade att röra sig med. Vilket är ett misstag. År 1912 belöpte sig kommunernas inkomster i hela riket till 193,3 miljoner. Av dessa utgjorde influtna utskylder och bidrag 95,3 miljoner, således 47,7 %. Och denna % är i ständigt sjunkande. År 1880 utgjorde den 54,2 % och har sedan dess regelbundet sjunkit ned till den siffra, som jag nu nämnde. Om man skulle lägga de kommunala inkomsterna som basis för rösträttsbestämmelser, då skulle egentligen varenda kommun ha ett stort samlat röstetal, och detta samlade röstetal skulle så delas i två delar: den ena delen skulle skiftas ut lika på alla kommunens medlemmar, och först den andra skulle graderas — för den händelse man ville vara med på denna gradering.

Men själva grundfelet i resonemanget ligger annorledes; det ligger egentligen i högerns uppfattning om komunalt vanstyre. Vi hörde ju, att reservanternas taleman vid flera tillfällen nämnde om »kommunens säkerhet» och »fara för kommunens ekonomi» etc. Nå, vilka äro nu de vådor, som vi skulle gå till mötes, därest vi toge den lika rösträtten? Jo, vådorna äro naturligtvis de, att kommunernas sociala och humanitära verksamhet skulle komma att utvidgas. Vi skulle få dyrare skolväsende, dyrare sjukvård, dyrare fattigvård. Vi skulle kanhända någonstades få kommunala arbetarebostäder, kanhända någon gång kommunala arbetslöshetsunderstöd och sådant vidare. Men även om vi nu detta finge, och även om skatterna bleve större — en kommuns lycka består väl inte däri, att det finnes så och så många låt oss säga miljonärer i den kommunen, utan den består väl däri, att det finnes så och så många, som inte fara illa på något sätt. Om en kommun inte söker hindra den mänskliga ödeläggelse i alla åldrar, som dagligen försiggår, då menar jag, att i den kommunen råder det vanstyre, även om förvaltningen i och för sig är aldrig så bra och skatterna äro aldrig så små. Och jag måste också bekänna mig till den uppfattningen, att den rike inte har någon som helst rätt att sitta med tumstock och mäta ut, att inte hans bidrag till kommunen bli för stora. Den rike åtnjuter verkligen fördelar, som borde göra honom både tacksam och rundhänt. Ty han åtnjuter dessa fördelar tack vare det rättsskydd, som de många fattiga medlemmarna ge honom både inåt och utåt.

De ärade reservanterna ha ju också framhållit, att den nuvarande kommunala rösträtten är viktig för karaktärsskillnaden, »den bestående karaktärsskillnaden mellan riksdagens båda kamrar». Vad menar nu egentligen reservanterna? Den nuvarande rösträtten låter ju bolag och andra opersonliga ting rycka in i politiken. Är nu

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

Om upphävan-
de av kommu-
nal rösträtt
för bolag och
omyndiga.

(Forts.)

meningen den, att första kammaren således till en viss grad representerar detta opersonliga och personlösa? Att således exempelvis den höger, vi ha här, inte är fullt så mycket höger, som den skulle vara, om vi inte hade dessa opersonliga ting med i rösträtten. Det kan ju hända, att det finnes sådana, som tro det. När man valde landstingsmän år 1914 var jag nere i Skåne. Jag fick höra, att bl. a. Flyinge hingstdepot röstat. Och märkvärdigt nog hade alla de 95 fullbloden röstat åt höger. Vad mena nu reservanterna? Skulle det således höra till »den bestående karaktärsskillnaden», att några av mina länskamrater sitta till häst här i kammaren? Ja, man kommer verkligen på ganska underliga funderingar, när man försöker reda ut och leda sig fram och fatta, hur denna karaktärsskillnad just kan ligga i den nuvarande rösträtten. Den skall väl röja sig på något sätt. Karaktärsskillnaden skall väl vara en skillnad i karaktär. Den skall väl således visa sig däri, att vi, som sitta här, äro något annorlunda beskaffade, än de, som sitta i den andra kammaren. Men är det verkligen så, att vi äro på något som helst sätt annorlunda? Ja, vi äro äldre kanhända — i genomsnitt. Men är det den graderade rösträttens fel? I så fall vore ju detta egentligen ännu ett skäl för att taga bort den.

Utav vad jag nu sagt, bör det väl tämligen tydligt framgå, att jag inte är vidare nöjd med den nuvarande anordningen av den kommunala rösträtten i vårt land. När jag tittar på den, finner jag, att den i och för sig är ganska meningslös, och att den till sina verkningar är fördärlig. Det där talet om karaktärsskillnaden är bara ett tal. Det finnes ingen skillnad mellan majoriteten i denna kammare och minoriteten i den andra kammaren. Det är ungefär samma återhållande och lugna prövning i den ena kammaren som i den andra. Men jag finner ej heller, att det ligger någon mening i, att de samhällsgrupper, som av en eller annan anledning underkännas vid valen till andra kammaren, sedan skola sitta till doms i denna kammare över detta underkännande. Och de skäl, som framföras för att bibehålla den nuvarande anordningen, de skälen äro ingenting annat än miss-tankar och beskyllningar mot den stora massan av Sveriges folk. Det är verkligen så, att rikedomen inte alls misshandlas i det här landet. Vi äro syndare alla. Men så svårt, som de rike försynda sig mot de fattiga, kunna de fattiga aldrig försynda sig mot de rika. Här pågår inför våra ögon dagligen en upprörande behandling av fattigt folk; barn, sjuklingar och gamlingar, utan att de rika egentligen röra ett finger. De intressera sig för sådana uppfinningar, som förbättra industriens maskiner, och det göra de rätt i, men de intressera sig ytterst sällan för sådant, som i någon mån kan förbättra de fattigas och smås livsvillkor — helt enkelt därför, att de uppfinningarna inte ge några pengar. Jag tror, att det är skäl att någon gång snart bryta ned denna penningedyrkan, och jag tror, att det är för oss alla önskvärt, att detta sker i lugn och ro. Jag tror också, att det ligger en möjlighet på samma gång som det ligger en början till det i den lika rösträtten, och det är därför.

herr talman, som jag ber att få yrka bifall till allt det, som utskottet i dessa ting hemställer om, nu närmast till punkt 1.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

Herr Ström: Jag skall, herr talman, endast mycket litet taga tiden i anspråk. Deklamationernas tid är förbi, handlingens har börjat. Vad jag här skulle vilja säga är således ej något, som egentligen kan bidra med nya skäl uti diskussionen om denna sak. I olikhet med den föregående talaren anser jag, att det ej hjälper att resonera eller diskutera. Vi veta, att det här finnes en majoritet, som ej låter rubba sig ur fläcken av skäl och bevis utan endast av de maktmöjligheter, som oppositionen kan ha till sitt förfogande.

Det är ett obestriddigt faktum, att här i vårt land ha vi nu under många år framfört det ena reformförslaget efter det andra, som har mognat ute bland folket, som har majoritet uti den folkvalda kammaren, men som har stötts tillbaka, som var voterats ned i denna kammare. Medan runt omkring oss folken marschera fram till ökad demokrati stå vi i Sverige ohjälpligt fast och komma icke ur fläcken. Vårt land står snart ensamt bland alla folk så till vida att det har en författning, som hindrar folkets krav att bli genomförda. I Ryssland har kejsar- och herremakt fallit för folkets vrede. Till och med i Tyskland har man åtminstone måst ge löfte från allra högsta håll om sådana reformer, som skulle, om de bliva förverkligade, skjuta detta land fram ett gott stycke till vänster om vårt Sverige. Det är därför tydligen på hög tid, att vänstern i vårt land, att vänstern i Sveriges riksdag börjar överväga, om den ej har till sitt förfogande några andra medel, än det blotta diskutera-landet, för att genomdriva folkets krav och önskningsar. Jag ställer härmed den öppna fråga till det liberala partiet och till det socialdemokratiska partiet, om de icke finna tiden vara inne att *framtvinga* en lösning av folkets, av tidens olika spörsmål genom att utnyttja de maktmöjligheter, som denna gemensamma vänster äger uti sin makt över de gemensamma voteringarna. Sålunda genom att vägra anslag, genom att avslå några huvudtitlar, genom att använda skatteskruben, — med andra ord gå fram på en väg, som är den enda framkomliga då det icke går på någon annan väg. Eller tydligare uttryckt: jag anser för min del och jag tror, att många ute i landet anse detsamma, att tiden nu är inne att gå fram till en ren *författningskamp*. Endast en författningskamp, förd utan svaghet och hänsyn, synes kunna rubba den mur av motstånd, som alltjämt reses mot folket och dess krav. Jag har till min glädje hört omtalas, att det i andra kammaren i dag har blåst mycket starka *östanvindar*, att herr Branting har hållit ett synnerligen uppmärksammat tal, som — jag har ej själv hört det — av dem, som hörde det, skulle ha uppfattats som en signal till en allvarlig författningskamp, och jag vill nu verkligen hoppas, att den kampen också kommer att bli verklighet, att det sålunda nu ej bara är en tillfällig stämning — därför, att man kommer från revolutionslandet —, utan att det gäller en verklig allvarlig vändning och förändring uti den socialdemokratiska hittills alltför tama taktiken inom riksdagen.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

I fråga om möjligheten att genom att rubba den 40-gradiga skalan kunna reformera första kammaren har jag nu den uppfattningen, att i det avseendet vore det bättre att direkt skrida fram till att kräva enkammarssystemet. Men den saken föreligger ju ej direkt nu, och därför vill jag ej ingå på den, men jag påstår, att det är mera konsekvent och logiskt och verkningfullt att gå fram den vägen.

Slutligen vill jag endast tillägga, att jag finner det något underligt, att socialdemokraterna i utskottet ha frångått sin motion om den allmänna och lika rösträtten för att i stället i huvudsak förena sig om det liberala yrkandet, som är en halvmesyr. Jag skulle helst här velat yrka bifall till den socialdemokratiska motionen, men av voringstekniska skäl skall jag avstå därifrån. Jag slutar med att än en gång uttala den förhoppningen, att det efter detta skall från det liberala och socialdemokratiska hållet ej bara bli så, att man diskuterar, utan även så, att man går till den handling, som ensamt kan rubba den mur av motstånd, som reser sig i vägen för de folkliga kravens förverkligande.

Herr Hellberg: Herr talman! Jag fann mig föranlåten att begära ordet redan nu, då det förefaller mig, som meningen skulle vara, förmodligen på grund av någon given paroll från högersidan, att denna fråga icke skulle bliva föremål för någon större debatt. Jag kan icke tyda det på något annat sätt, när ingen från högersidan har begärt ordet efter den förste talaren, som så att säga undångjorde ett formellt försvarsarbete. Detta att man så skulle beslutat sig för att behandla frågan *en bagatelle* kan visserligen icke i minsta mån överraska mig, men det är dock i denna tid ganska anmärkningsvärt, att man anser sig kunna visa en sådan överlägsenhet mot ett sådant krav. Jag skall återkomma till detta i ett senare sammanhang, jag skall nu till att börja med något hålla mig till vad den förste talaren yttrade.

Första delen av hans anförande gick ut på att visa, hur det liberala partiets positioner hade efter hand förskjutits mer och mer åt vänster. Jag skulle till denna framställning vilja göra först den anmärkningen, att denna hållning ju berott på det beslut, som partiet fattade strax efter 1909 års rösträttsreform, att någon tid förhålla sig avvaktande, till dess man fick se, huru denna kom att verka, men jag kan också gärna medgiva, att det vittnar om den försynthet för att icke säga den beskedlighet, varmed detta parti brukar gå fram. Sedermera sökte samma talare uppmåla en skräckbild av denna ständigt fortgående utveckling längre åt vänster, och han markerade, såsom herrarna hörde, att tyngdpunkten i frågan egentligen låge på 9:e punkten, d. v. s. på den socialdemokratiska motionen om lika och allmän rösträtt. Ja, mina herrar, så är det här i världen, att utvecklingen går sin gång, och det lär inte vara någon av oss givet, att säga, var den kommer att sluta. Naturligtvis förstår jag, att denna framställning om förskjutningen längre och längre till vänster skulle verka såsom ett skräckmedel. Det är alldeles

uppenbart. Men det är väl bäst att räkna med detta faktum såsom något som man icke kommer ifrån, och jag tycker, att om man från den ärade talarens synpunkt skulle ha motat denna utveckling, så är det knappast rätta tillfället att göra det nu. Då borde man ha gjort det från början. Varför gick man med på den 40-gradiga skalan? Man kunde då med precis samma skäl kunnat säga: Gå vi med på den här eftergiften, då slutar det aldrig, förrän man kommer till den rena samhällsomstörtningen, som förmodligen är slutmålet.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

Nu föreligger emellertid inte frågan om allmän och lika kommunal rösträtt, utan det är på en annan linje man samlat sig. Men jag vill inte ens vika undan för den konsekvens, som den ärade talaren ansåg, att man kunde komma till, ty vi kunna dock se oss omkring i världen och finna, att man kommit till de konsekvenser, som han framställde som de mest avskräckande, utan att de lett till någonting så oerhört eller samhällsvådligt. Det är en gammal historia att man ständigt, så snart det är fråga om ett framsteg, målar upp skräckbilder på väggen, för att alla skola hesitera och rygga tillbaka. Men tager man det steg, som man varnat för, så visar det sig, att dessa skräckbilder förskingras som moln för solen. Vi ha ett exempel i vårt västra grannland: där har man tagit steget fullt ut till allmän och lika kommunal rösträtt. Jag vill inte påstå, att det är ett idealtillstånd där, men man kan ej heller påstå, att det varit något idealtillstånd här före eller under den 40-gradiga skalan. Skillnaden är inte så oerhörd, som man tror eller åtminstone låtsas tro, när man låter sin fantasi löpa fritt. Det har också visat sig i vårt västra grannland, såsom den förste ärade talaren framhöll, att man vetat att begränsa sig genom att sätta vissa garantier, som han närmare gick in på. För vår del ha vi inte haft anledning att framföra förslag om några sådana; jag förmodar, att om det skulle komma den dag, då vi skulle få den lika och allmänna rösträtten, så kommer det nog från högerhåll att sörljas för, att det blir lagt tillräcklig vikt på yrkandet om nödiga garantier.

Jag har ibland undrat, hur det kommer sig, att högern anser det vara så självfallet, att inom kommunerna makten och inflytandet skola tillmätas efter den skatt, som betalas — den förste talaren förmenade t. o. m. att det en gång varit en allmän uppfattning på alla sidor, att så måste det vara. Det har alltid förefallit mig som något rätt besynnerligt, då skattebetalningen i kommunerna ju är helt och hållet lämpad efter inkomsten och förmögenheten. När man betalar en viss skatt, så erlägger man den i det stora hela i proportion till sina inkomster. Frågan blir sålunda med andra ord, varför den, som har en större inkomst och en större förmögenhet än andra, med nödvändighet skall ha ett större inflytande på kommunens angelägenheter. Det är ju allmänt insett och erkänt, att den, som är i en lycklig ekonomisk ställning, i och med detta har så oerhört stora förmåner framför det stora flertalet, som befinner sig i sämre ekonomiska förhållanden. Varför han till dessa förmåner skall hava en särskild tilläggsförmån framför de andra i kom-

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

munal makt, det har jag icke kunnat begripa. Ty det är ju uppenbart, att kommunen är ett samhälle, där allas väl skall tillgodoses, men varför då bestämmanderätten över dess angelägenheter skall utövas av de få förmögna, vilka ändå ha större möjligheter än de andra att tillgodose sina intressen, det har jag icke kunnat förstå. Utom av det gamla historiska skälet att det varit så i alla tider, att den, som haft större förmåner på en punkt, har tillskansat sig större fördelar på andra punkter, torde emellertid detta förhållande förklaras av en uppfattning som jag tror är ganska specifik för denna kammars majoritet, åtminstone en uppfattning, med vilken denna kammars majoritet är alldeles särskilt förtrogen, och det är bolagsföreställningen. I ett bolag är det naturligtvis så, att den som satsar mer har mer att säga, och jag tror, att denna kammars majoritet i grunden ser kommunen såsom ett slags bolag, där rösträtten skall gå efter så att säga förmögenhetsinsatsen. Denna krasskapitalistiska samhällsuppfattning borde egentligen kännas mycket komprometterande, och det är endast därför, att den är så vanlig, och därför att vanan förslöar folks känsla för rätt och orätt, som den icke förefaller så. Men enligt min övertygelse är den i alla händelser på längden ohållbar. Den 40-gradiga skalan — man må försvara den med aldrig så många ord och aldrig så subtila skäl, såsom den förste talaren gjorde — är ohållbar, och förr eller senare, det kan icke hjälpas, blir det personlighetsprincipen som segnar.

Det var verkligen en förlustelse för mig att höra, hur svårt den förste ärade talaren hade att förstå denna princip. När jag hörde honom utveckla den svårigheten, kom jag att tänka på det gamla talesättet att värre än att vara blind är att icke vilja se. Ty nog måste man själv skapa alldeles onödiga svårigheter, om man icke skall begripa grundmeningen i denna princip, den stora principen att vi alla skola känna oss såsom likställda, som varandras likar, vara varandras nästa, för att bruka bibliskt språk. Den tanken att människovärdet är det högsta, alldeles oavsett de olika gradationer, som kunna förekomma olika människor emellan i avseende på begåvning, borde icke för någon människa vara svår att begripa. Men det är onekligen betecknande, att riksdagens mäktigaste parti och det parti, som framför alla andra vill gälla för det fosterländska, såvitt man får döma efter dess representant i denna debatt och efter dess handlingar tyckes sakna blick för det främsta och högsta av alla fosterländska värden, för själva folkvärdet, personlighetsvärdet, människovärdet. Det är en nästan grotesk motsättning som det närvarande tidsläget på denna tidpunkt för i ens tanke. Antag, det Gud förbjude, att vårt lands tillvaro såsom självständig stat skulle komma att stå på spel! Ja, då måste vi alla lita på dessa många, även på de lägst beskattade, ja, även på dem som inte äro alls beskattade, vi måste lita på, att de skola känna en sådan samhörighet med sitt land, att de äro beredda att offra, om det så vore, livet för dess försvar. Om vi inte kunna lita på dem, då veta vi, att det i en sådan situation är slut med vårt lands självständighet. Men de skulle icke kunna tillerkännas lika rätt med andra, när det gäl-

ler något i jämförelse med vad jag nu talat om så obetydligt som de angelägenheter, vilka röra och avgöras av en kommun i vårt land!

Den närvarande situationen, eftersom jag kommit att vidröra den, framställer onekligen den nuvarande maktfördelningen i en synnerligen gräll dager. Det kommunala inflytandets utportionering efter inkomst och förmögenhet kommer i en nästan hjärtlös skarp belysning. Å ena sidan se vi alla dessa, som under kristiden haft tillfälle att göra mycket stora vinster på ett mer eller mindre hederligt sätt och som följaktligen mer eller mindre fått sitt kommunala inflytande därigenom ökat, och å andra sidan alla de många, som till följd av kristiden fått sin ekonomiska ställning försämrad och därigenom många gånger komma att antingen helt och hållet mista sitt kommunala inflytande eller få det väsentligt reducerat. Huru många ha icke kommit att falla för fattigvårdsstrecket! Huru många ha icke kommit att falla för skattestrecket! Huru många komma icke att få sin rösträtt reducerad, därför att det beviljats dem ett större bevillningsfritt avdrag under denna hårda tid. Vi ha, om jag minns rätt, helt nyligen beslutit, att det skulle med anledning av kristiden särskilt medgivas familjeförsörjarna ett särskilt dyrtidsavdrag, och därest inte något särskilt beslut av riksdagen tillkommer, blir väl konsekvensen av detta, att de komma att lida motsvarande minskning i sin kommunala rösträtt. Det är familjeförsörjare dessa, jag understryker det i denna kammare, där man så ofta har hört klagande uttalanden över den fortgående folkminskningen och hört den för landet stora vikten av folkökningens tillväxt framhållas. Ja, till och med många av dem, som utkommerats att hålla vakt om fosterlandets säkerhet under dessa allvarsdigra tider, komma för denna sin uppoffring att belönas med minskad kommunal rösträtt eller att förlora den.

Jag må säga, mina herrar, att det är verkligen en ganska bedrövlig grund, som denna kommunala maktfördelning bygger på och som på samma gång utgör grunden för ett helt, för närvarande mycket mäktigt partis maktställning — det sista är naturligtvis a och o, begynnelsen och änden i denna fråga. Jag har ibland i mitt stilla sinne undrat, om inte någon i denna kammares majoritetsparti understundom har känt det i någon mån förödmjukande att ha sin makt byggd på en sådan grund. Jag erinrar mig ett tillfälle, då nämnda majoritets ärade ledare, jag kan icke säga om det var enskilt eller offentligt, uttalade en viss åtminstone relativ ovilja mot proportionalismen och motiverade den oviljan därmed, att han ansåg att på den politiska arenan skulle det råda fri tävlan: är man i minoriteten gäller det att kämpa sig fram till majoritet i fast övertygelse om sina idéers segerkraft och med insats av hela sin energi och hänförelse för dessa idéer. Ja, det är ett stolt tal, och det slog ganska mycket an på mig, när jag hörde det. Men hur bedrövligt blir icke detta stolta tals omsättning i handling! Då gestaltar det sig så: Vi skola kämpa med all makt för våra idéer, men förutsättningen är, att vi skola ha ett 40-gradigt försprång, eljest äro vi förlorade. Häri ligger något av bristande stolthet, och det är icke

(Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.)
(Forts.)

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

utan, att det påminner mig om sådana där operetthjältar, som framställa sig så fruktansvärt modiga, därför att de veta, att det icke finns någon fara.

Men det är väl så med högern som det enligt ett folkligt talesätt är med vår herre, att »han icke får vara noga». Vill man framför allt ha makt, får man icke vara så förskräckligt kinkig om, hur man erhåller den. Men har man den väl, kan man sedermera med hela den överlägsenhet, som en ställning giver, medlidsamt se ned och lyssna på de andra, som bara prata, ty det betyder ändå inte någonting. Jag förmodar, att det är precis vad denna kammars majoritets ärade medlemmar just nu tycka ifråga om mig. Jag känner mig också närmast som slaven för triumfatorns vagn. Men jag skall icke såsom han upprepa de gamla orden: *memento mori* — kom ihåg att du är en dödlig. Jag skall erinra om något annat. Jag skall be denna kammars ärade majoritet tacksamt betänka, att det icke är överallt i närvarande stund som de gamla maktinnehavarna ha det så »kannibalsch wohl», som de ha det i detta land. Kriget, som på många håll anropades såsom den enda räddningen ifrån demokratin, synes komma att göra den mera oundkomlig än någonsin förut. Jorden darrar under krigsherrarna. Jag ber om ursäkt, om jag sårar någons känslor genom en liten påminnelse om vårt östra grannland, — där på ett par dagar hela *l'ancien régime* bortsopades, där i detta ögonblick alla ryssars självhärskare, för vilken för några månader sedan miljoner darrade för sina liv, nu sitter såsom fånge, själv darrande för sitt liv, allt under det folket rycker fram till en medborgerlig frihet, som vi ännu sakna här i detta land, vilket brukar kallas »frihetens stamort på jorden», och för vilken det kämpas och kämpas utan synnerligt stora förhoppningar om framgång. Nå, mina herrar, det är ju Ryssland! Jag förstår, att ni rycka på axlarna åt det. Jag vet, att man spår, att reaktionen kommer snart, om det än innerst inne känns något otryygt att vara så nära en så stor världsomvälvande händelse: det är dock en påminnelse om ens dödlighet, när man sitter vid makten. Men, mina herrar, det finns ett annat land, såsom det förut erinrats om från denna plats, vårt grannland i söder. Till och med där, i det halv-ösvärdiga kejsardömet land, som jag vet är själva ideallandet för vårt högerparti, till och med där äro »1914 års idéer» stadda på återtag! Man ser där, huru folkrepresentationen blir mer och mer anspråksfull mitt under brinnande krig och huru mot regeringen framföras krav på den ena demokratiska reformen efter den andra. Och nu har själva kejsaren sett sig nödsakad förklara, att den preussiska lantdagens ombildning »särskilt ligger honom om hjärtat», denna lantdag, vars treklassystem en gång blev föremål för några klassiska okvädingsord av Bismarck såsom det mest barocka i sitt slag i världen, men vars nödvändighet för den tyska kejsarmaktens bestånd sedermera av både svenska och tyska professorer vältaligt utvecklats. Denna lantdags ombildning ligger nu kejsaren »särskilt om hjärtat», den utlämnas nu av honom. Till och med herrehuset, det preussiska herrehuset utlämnas. Jag läste

en gång en hänfört lovordande skildring av detta herrehus, vilket framställdes såsom något i sitt slag enastående förträffligt, särskilt på grund av dess suveräna upphöjdhet över allt vad folkmening heter. Då tänkte jag för mig själv: det är idealet för vår första kammare. Och nu sviker kejsaren även den! I sanning, man kan icke förlita sig på förstar! —

(Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga. (Forts.)

Herr talman, mina herrar! Jag har naturligtvis inte sagt detta för att söka på något vis skrämma. Jag känner mina ärade motståndare alltför väl för att tro, att man skulle vinna något med sådant, och jag känner också vårt svenska folk alltför väl för att göra det. Detta folk är ett lydigt och beskedligt folk, ett folk, tränat under kunga- och herremakt sedan långliga tider. Det kan framställa sina önskingar och krav, men det fogar sig undergivet, när de avvisas. Hur många avslag från första kammaren har icke detta folk mottagit, kanske med en uppblössning av harm, men dock utan att ådagalägga någon allvarigare förbittring. Det är, mina herrar, inte varje folk, som skulle ha funnit sig i ett sådant herravälde. Ja, jag skulle vilja påstå, att de flesta för längesedan skulle ha frigjort sig från det. Vi behöva bara tänka på våra närmaste grannland. Hur helt annorlunda står det inte till där! Vi äro för närvarande ett slags miniatyr-Tyskland häruppe i Norden, en reaktionens fasta borg gentemot våra närmaste. Detta, mina ärade herrar av majoriteten, är en nåd, som Ni böra ödmjukt tacka för. Ni äro de utkorade framför nära nog alla gamla makthavare. Ni kunna lugnt och överlägset från er privilegierade ställning avvisa alla anspråk nedifrån. Er är det förunnat att leva och regera bland ett folk, som »fördrager allt och förlåter allt», för att bruka ett bevingat ord.

Men, intet här i denna människors värld är dock evigt. Det finns ingen maktställning, som är så grundmurad, att den icke kan skakas, remna och falla sönder. Och om efter kriget en stor demokratisk våg kommer att gå över Europa, då gäller det, huruvida det 40-gradiga bälverket håller. Men om det också skulle hålla, så är det — jag upprepar det uttryck, jag använde i fjol — min bestämda övertygelse, att »en gång kommer den dag, då det stolta Ilion faller» — därför att det är byggt på orättfärdighetens grund. För närvarande triumferar det dock, och det är, herr talman, om möjligt ännu mera illusionsfritt än i förmiddags, som jag nu anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindblad, Ernst: Ja, herr talman, efter det mångordiga och stortaliga anförande, som här är hållet i denna fråga, torde det vara skäl att se den litet nyktrare. Vi hava ju ett nykterhetsparti, och det vore kanske skäl att anlägga något nyktrare synpunkter även på denna fråga, som kanske icke har mindre betydelse för vårt land än den andra.

Jag vill upplysa den siste ärade talaren om att det anförande, han nu hållit, är fullkomligt teoretiserande. Att tala så är att blåsa upp denna fråga till något annat, än vad den i praktiken verkligen är. Vår erfarenhet, åtminstone från landsbygden — jag skall

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

nu icke tillåta mig att tala å stadsrepresentanternas vägnar — är den, att vi kanske i regeln icke på många, många år behövt anlita en röstlängd. Vi hava visserligen sådana. Vi fråga pliktskyldigast vid varje sammanträde: »Är röstlängden godkänd?» och alla svara med en mun: »Ingen anmärkning!» Den frågan är en kommunalordförande skyldig att framställa. Men hur ofta användes denna röstlängd? Jag har varit ordförande i kommunalstämman i min kommun sedan 1899 eller 1890, och en enda gång hava vi använt röstlängden, och det gällde frågan om hundskatten skulle vara fem kronor eller tre kronor! Då behövde vi använda röstlängden. Jag hörde några bekanta på förmiddagen, som sade, att i en annan kommun de icke använt röstlängden på 40 år, och i en tredje kommun sades det, att man icke på 20 år behövt använda sådan. Så litet begagnar man röstlängden i kommunerna på landsbygden, där man helt enkelt *kommer överens* om socknens gemensamma angelägenheter. Men jag vet mycket väl, att författningen bestämmer, att när det gäller politiska val, val till landstinget, som är urväljare till första kammaren, man av den proportionella valmetoden hänvisas till att gå efter den vallängd, som finnes. Men icke är det värt att här blåsa upp frågan och göra en storm i ett vattenglas och tala om röstlängden som ett missfoster och en missdådare, ty det är den verkligen icke. Jag vet mycket väl, att i vissa kommuner, där det finns socialister och andra, som vilja göra sig bemärkta, man ställer till omröstningar i tid och otid för att plåga de andra och träka ut stämmorna. Men den metoden anse vi i mera enkla och fridsamma kommuner långt ifrån vara landsnyttig.

Men naturligtvis kan man här ifrån katedern hålla mer eller mindre vackra tal om att *Sverige är efterblivet*. Ja, jag har hört, att i andra kammaren denna fråga givit anledning till att tala om erfarenheter från väster och från öster och att hota eventuellt med revolutionens spöke. Jag vill se, om svenska folket kan inbillas, att det har någon verklig grund till revolution, därför att vi hava rätten för bolag att utöva sin rösträtt i kommunen, eller därför att vi tillåta fullmaktsröstning vid våra kommunalstämmor eller över huvud *att vi ha en första kammare!* Jag tror *icke*, att det svenska folket är så lättlett, att det kan förledas att på sådana grunder göra någon som helst revolution, även om man kommer med färska erfarenheter från Österlandet. Nej, det fordras någonting i botten, och det heter *verklig grund* för missnöje, och det finns icke i vårt gamla Sverige. Jag läste i en tidning härom dagen om en finsk eller rysk arbetare, som skulle hava sagt: »Det där har ni i Sverige undanstökat för länge sedan. Ni ha för längesen vunnit precis vad vi här i Ryssland vilja vinna.» Jag tror, att den rösten ur de djupa leden talade fullkomligt sant. Den hade verkligheten bakom sig.

Herr Olsson från Göteborg talade här i dag om att de rika icke vilja göra någonting för de fattiga. Det är osanning, ty jag känner *många* rika, som vilja uppoffra allt för att vara de fattiga till hjälp. Jag vet många sjuksystrar och många, många andra, från de bildade

klasserna, som offra hela sitt liv för att giva dessa fattiga allt vad de kunna prestera. Det hjälper icke, att man står här och talar om orättvisor och sådant. Sådana existera överallt. Jag tror icke, att det kan påstås, att de florera i högre grad i vårt svenska samhälle än i något annat land. Därför tror jag, att vi lugnt kunna avskrika hela denna fråga, därför att den är en politisk maktfråga, som visserligen rör deras självgjorda ledare, men icke alls berör de djupa leden, ty de reda sig, även om denna fråga skulle falla, och de komma till sin fulla rätt ändå. *Hunger och dyrtid* ha vi nu här i landet, men det är *krigets fel*; och så grovt kan man knappast vända upp och ned på förhållandena, att man säger, att det är den *svenska författningens*, knappast den *svenska regeringens* fel. Jag är viss om, att Branting själv ej gjort det bättre!

Till sist vill jag be den siste ärade talaren att nästa gång, han uppträder i denna fråga, se på den litet nyktrare. Det är mitt innerliga råd till honom och alla hans eftersägare, de må finnas i denna kammare eller i den andra.

Herr Waldén: Herr talman, mina herrar! Jag skall verkligen försöka att ställa mig till efterrättelse den siste ärade talarens mening att se så nyktert, som jag någonsin kan, på denna fråga, men jag vill icke lova att se så nyktert på den, att jag kan vara med om att förorda något så primitivt, som han tycktes vara van vid från sin hembygd, nämligen att avskaffa allt vad rösträtt heter. Jag tror också och vill säga detta mera i förbigående, att denne ärade talare har mycket dåligt reda på vad som rör sig bland de breda lagren av vårt folk, då han här kan stå och säga, att det icke finns anledning till något missnöje. Det kan kanske komma en dag och t. o. m. ganska snart, då även han kan få erfara motsatsen. Men nog nu om den saken!

Då jag begärt ordet i denna fråga, har det icke skett för att söka framlägga några nya eller avgörande skäl för den ståndpunkt jag och det parti jag tillhör intaga beträffande en kommunal rösträttsreform. Skälen för och emot hava redan så länge och ofta upprepats och vägts emot varandra, att det mer eller mindre teoretiska diskuterandet av denna fråga kan anses slutfört och därför också i fortsättningen skäligen överflödigt. I detta avseende är jag fullt överens med den sista ärade talaren. Det förhåller sig ju också så, att de två principiellt motsatta ståndpunkter, som här stå emot varandra — å ena sidan den av högern förfäktade förmögenhetsprincipen såsom den i främsta rummet samhällsgagnande att tillämpas vid den kommunala rösträtten och å andra sidan personlighetsprincipen såsom den riktiga härvidlag — äro två principiellt så divergerande mot-sättningar, att det torde finnas ringa utsikter att på det rena övertygandets väg lyckas påverka de olika åsiktsriktningarna. Därom är jag tämligen övertygad. Något sådant vill jag därför icke heller försöka mig på, och allra minst skulle det falla mig in att göra ett sådant försök i denna kammare. Det står nämligen alldeles klart även för mig, att hur talande och avgörande skäl, från vänstersynpunkt

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

sett, som man har anfört eller kan anföra för en radikal reformering av den kommunala rösträtten, högern lika litet nu som under den långa och upprivande striden om den politiska rösträtten kommer att låta sådana skäl inverka på sin nonpossumus-ståndpunkt. För att särskilt denna kammares majoritet, som ju i främsta rummet representerar nämnda ståndpunkt, skall förmå sig att lämna densamma, krävas nog, jag vågar säga, mera handgripliga skäl, något som formligen tvingar detta oresonliga majoritetsparti att släppa efter på det fåtals- och penningvälde, som, vad man än må säga till dess försvar, ligger inneslutet i den orättfärdiga 40-gradiga skalan. Ett sådant rent handgripligt skäl, som denna kammares majoritet dock en gång måste böja sig för, föreligger den dag, då det kan visas, att det är en tillräckligt kraftig opinion i vårt land, som kräver såsom en ofrånkomlig rättvisa den 40-gradiga skalans slopande. Så gick det den gången, då man måste gå med på den allmänna politiska rösträttens införande, och så kommer det även att gå vid den lika kommunala rösträttens införande.

Jag vill särskilt understryka, att jag nu endast talar om den *lika* kommunala rösträtten. Den första ärade talaren i denna fråga rörde sig dock något vid sidan om ämnet, då han nästan uteslutande, höll jag på att säga, uppehöll sig vid en punkt i utskottets utlåtande, vilken innehåller ett avstyrkande, och trots detta avstyrkande sökte argumentera mot den allmänna rösträtten, vilket jag finner vara ganska inkonsekvent.

Nu kommer man naturligtvis att från högerhåll svara mig: Ja, men en sådan tillräckligt stark folkopinion, för vilken vi måste böja oss, föreligger ännu icke, och till dess den föreligger, kunna vi med gott samvete sätta oss emot varje reformering av den 40-gradiga skalan. Huruvida ett sådant påstående är riktigt, skall jag för närvarande lämna därhän. För övrigt är det naturligtvis en sak, som det ärade högerpartiet självt får lov att avgöra, när det kan finna opinionen och trycket utifrån vara så starka, att det *måste* giva med sig. Men vad jag däremot icke kan underlåta att påminna denna kammars majoritetsparti om, är den oerhört allvarliga, ja, rent av fruktansvärda tid, vi nu genomleva. Trycket av denna dyrtid vilar ojämförligt tyngst på de fattigare folklagren, som också innefatta det stora flertalet av vårt folk. De hava hittills tåligt burit de bördor, den svält och de umbäranden av många slag, som denna dyrtid lagt på dem. Men huru mycket bittrare måste icke dessa bördor kännas för dem, när de tänka på att deras medborgerliga rättigheter äro så kringskurna, att de icke mycket betyda mot dem, som tack vare sina stora inkomster och sin förmögenhet befinna sig i den lyckliga ställningen att utan några större umbäranden kunna genomleva denna tid — för att nu icke tala om alla dessa, som under denna tid genom allsköns jobberi och gulascheri skaffat sig en förmögenhet och därmed följande större medborgerliga inflytande.

Det talas icke minst i dessa dagar och just från högerhåll stora och vackra ord om enighet och sammanhållning, för att nationen med samlad kraft skall kunna möta de svårigheter och faror, som tränga

sig på oss både utifrån den stora världsbranden och inifrån på grund av kristiden. Men denna maning till enighet och samdräkt gäller aldrig, såvitt jag kunnat uppfatta det annat än ett poekande krav från högern på underkastelse under högerns vilja och strävanden, och dessa strävanden — ja, de manifesteras sig huvudsakligen i: försvarsbördor och återigen ökade försvarsbördor! Ännu har man aldrig från det hållet hört något, som kunde tydas så, att man på den sidan vore villig att i minsta mån tillmötesgå vänsterns enligt dess mening fullt berättigade krav och därmed söka slå en brygga till den enighet och samverkan, varom man så gärna talar, men för vilken man icke själv vill göra ens skynten av en uppoffring ifråga om sin privilegierade ställning i samhället. Så länge icke det sker, få herrarna på högersidan förlåta oss, om vi tvivla på uppriktigheten i det vackra deklamerandet om nationell enighet.

Och dock vore det just i kväll vid avgörandet av denna fråga ett gynnsamt tillfälle att visa, att man även inom högern har blicken öppen för tiden och dess allvar, icke blott beträffande vår ställning utåt, utan även i fråga om våra inre politiska förhållanden.

Det finns väl dock knappast någon, som nu vågar komma med den gamla invändningen, att ingenting har inträffat, som kan föranleda första kammarens majoritetsparti att frånga sin förutvarande ståndpunkt i denna fråga. Skulle det finnas någon, behöver man ju endast, i likhet med vad en föregående talare från vänstersidan redan gjort, erinra om den nyorientering i Tysklands inrikespolitik, som pågår mitt under brinnande krig, varigenom efter allt att döma junkerväldet är ställt på avskrivning. Eller är det verkligen någon ens i denna kammare, som fortfarande vågar invägga sig i den förhoppningen, att, sedan Rysslands i århundraden av tsarismen förtryckta folk i ett slag lyckats avkasta sig detta ok och förskaffa sig fulla medborgerliga rättigheter med lika och allmän rösträtt — är det verkligen då, säger jag, någon som kan våga inbilla sig, att det svenska folket i längden eller ens för en kortare tid skall låta sig nöja med att vid utövandet av dessa rättigheter vägas på penningväg? Nej, den stora massan av svenska folket kommer att kräva sin rätt helt och fullt ut, och om icke denna kammare har nog statsklokhet att se, vad tiden kräver, så kommer nog den dag, och möjligen hastigare än någon kan drömma om, då den bittert får ångra, att den icke velat lyssna till folkets röst.

Det är, herr talman, icke min mening att med dessa ord uttala något hot. Jag tror nämligen, att det svenska folket har tillräckligt kraftiga medel till sitt förfogande för att på fullt laglig väg driva igenom sin vilja, då det gäller dessa inre angelägenheter, och jag hoppas också, att vårt folk skall förstå att använda dessa och inga andra medel. För övrigt vill jag, i nära anslutning till vad herr Ström yttrade, säga, att nog finns det möjligheter även för riksdagens vänster att få bukt med första kammarens majoritetsparti. Men jag är också övertygad om att inför de kanske ännu svårare tider, som stunda, då vårt folks motståndskraft kan komma att spännas ända till bristningsgränsen, det vore en gärd

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

icke blott av *rättvisa* utan även av *klokhet* att skänka de breda lagren av folket, som hava att bära huvudparten av de tunga bördorna, deras fulla medborgerliga rättigheter. Vad en sådan uppmantran skulle betyda för folkets motståndskraft och ökade förmåga att bära dessa bördor, kan förvisso icke överskattas.

Om det hade någon verkan — men det vet jag, att det icke har — skulle jag verkligen vilja ställa en allvarlig maning till denna kammare och vädja till dess ansvarskänsla, då den nu, jag vet icke för vilken gång i ordningen, går att fatta beslut i denna för den stora massan av folket så ofantligt viktiga fråga, som rent av är en av dess livsfrågor.

Till sist bör också i denna kammare — ja, kanske framför allt i denna kammare — högt och kraftigt sägas ifrån, att det övervägande flertalet av Sveriges folk icke längre låter sig nöja med att vara en av Europas mest efterblivna nationer i fråga om demokratisk självstyrelse, samtidigt som dess kulturella ståndpunkt berättigar detsamma till att intaga en av de mest framskjutna platserna i detta avseende. Kan eller vill icke första kammarens majoritetsparti inse detta, utan ställer det sig alltjämt avvisande till detta krav, då fruktar jag, att följden härav hårdast kommer att drabba just dem, som i dag motsatt sig det. Herrarna skola icke inbilla sig själva eller andra, att tidens mäktiga böljeslag komma att gå våra kuster spärlöst förbi. Även i vårt land är folket just nu känsligare än någonsin för sådant, som det med all rätt betraktar som en upprörande orättvisa, och om denna kammares majoritet även denna gång avslår kravet på en reformering av den kommunala rösträtten och därmed inledningen till en verklig och genomgripande författningsrevision i vårt land, tror jag, att det kommer att kännas djupt hos stora massor av Sveriges folk.

Om det verkligen, det vill jag upprepa än en gång, ligger något allvar under det vackra talet om nationell samling, då har första kammaren just nu det lämpligaste tillfälle att visa prov på denna vilja genom att bifalla utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr von Zweigbergk: Mina herrar! Jag förmodar, att det är flera i denna sal än den ärade talmannen, som tycka, att denna sång om den kommunala rösträttsreformen nu börjar ljuda en smula enformig. Jag vågar dock icke ställa i utsikt, att vad jag har att säga skall bli någon underhållande omväxling.

Då jag begärde ordet, var det — det vill jag uppriktigt säga — icke så mycket för att bli i tillfälle att här framföra några nya synpunkter i denna fråga, där det torde vara rätt svårt att förebringa sådana, utan i den känslan — som jag vet delas av många mina meningsfränder i denna kammare och ännu flera ute i landet — att denna debatt ytterst ogärna bör slutas och voteringen företagas, utan att man fått höra ett annat ord rörande förstakammarmajoritetens ställning i frågan än de som hittills framförts.

Den högertalare på Södermanlandsbanken, som klagade över att

debatten kommit upp på ett alltför högt plan, gjorde då för sin del, det måste jag säga — och jag hoppas, att han inte tager det alltför illa — sitt allra yttersta för att draga ned den på ett plan, som jag för min del vill beteckna som alldeles för lågt. Men en god gärning gjorde han då han yttrade, ungefär: om jag kunde förstå varför herrarna tala så mycket om denna 40-gradiga kommunala skala; vi ute i kommunerna ha icke behov av den, vi använda den icke. Därmed slog han då, i den mån han är kompetent att föra talan för partiet i dess helhet, verkligen ihjäl den argumentation, som gärna ställes främst, då det gäller att försvara status quo, nämligen att denna skala är absolut oundgänglig för att upprätthålla ordning och säkerhet samt god förvaltning i kommunerna. Är det så, att man i Sveriges kommuner icke behöver och icke använder denna graderade skala, då lär det vara omöjligt att med det argumentet försvara dess fortbestånd.

Mot den talare, som först hade ordet på majoritetens vägnar och som väl är den, som vi egentligen ha att hålla oss till rörande dess ståndpunkt i frågan — har redan av mina meningsfränder anförts så mycket, att jag icke skall lägga något vidare till. Men jag kan dock icke underlåta att uttrycka ett visst vemod över att vi år 1917 och i dessa tider skola få höra såsom huvudskäl för den 40-gradiga skalans bibehållande anföras, att högerpartiet ännu icke förstått, vad personlighetsprincipen innebär. Jag skall icke försöka att hjälpa denne talare till rätta i detta hänseende på annat sätt än att jag tillåter mig att hänvisa honom till en annan Geijer, som för mer än 50 år sedan utredde frågan så grundligt att det borde räcka till icke bara för hans efterkommande och anförvanter, utan även för hela det svenska folket.

Nu veta vi ju alla, att för ungefär jämnt ett år sedan på högermajoritetens vägnar gavs ett svar på reformkraven, som egentligen borde utesluta vidare resonemang om saken. Förstakammarhögerns ledare yttrade, visserligen utanför riksdagen, men på ett sådant sätt, att det säkerligen var fullt auktoritativt, ungefär följande: Inga fraser, intet hot, inga hänsyn till valen skola någonsin hindra oss — därmed menades naturligtvis högern i Sverige — att säga nej till varje radikalisering av den kommunala rösträtten. Den, som så talade, är känd för att vara en man, som säger sitt ord och därvid förbliver. Men han har dock varit med så pass länge i politiken och sett sig så vida om, att han säkerligen vet, att den visaste är den, som säger: man skall aldrig säga aldrig. Och många av oss hava verkligen gått och burit på en liten stilla förhoppning, att vi vid detta tillfälle i dag, i denna kväll, skulle från det hållet få höra ett ord, som så att säga öppnade något bättre möjligheter för denna fråga, vilken — det veta herrarna alla — för ett övervägande antal av det svenska folket i närvarande stund är den stora fråga, till vilken man knyter sina förhoppningar på en demokratisk utveckling. Det var dock, vill jag minnas, för blott tre eller fyra år sedan, som herr Trygger bekände, att även han hade förstått, att vi äro inne på demokratiens århundrade, och

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

att den demokratiska utvecklingen är oemotståndlig. Vi hade verkligen, så naivt det kanske kan låta, hoppats, att det nu skulle yppas tecken till uppgörelsevillighet på denna punkt. Vi hade trott, att man skulle finna anledning låta förstå, att en sådan kan erhållas utan tillgripande av sådana stridsmedel, varpå den närvarande tiden och det, som sker omkring oss, lätteligen i dessa dagar leda tanken.

Vad är det då i själva verket, när man försöker pejla detta, som är högerens huvudargument, då den säger nej till en radikalisering av den kommunala rösträtten? Jag skall icke hålla mig till de mer eller mindre Beckmesseraktiga argument, som bjudas oss i konstitutionsutskottets betänkande, icke heller till den mera lätta och käserande utläggning av desamma, som den förste ärade talaren här gav. Jag skall försöka så gott jag kan leta reda på de skäl, som äro de verkligt bärande. Egentligen torde de vara av två slag. Det ena slaget, för vilket majoritetens ordförande i denna kammare kan anses vara en fullödlig representant, påträffar man, när det resoneras som så: vi tro icke på den släta och vulgära demokratiseringen; vi hålla fast vid, att det i samhället, i staten och i bådads angelägenheter måste vara så, att den högre förmågan får tillfälle att göra sig gällande på ett särskilt sätt. Och så fortsattes det; man har därvid herr Tryggers egna ord att hålla sig till: måttet på denna förmåga är den innehavda förmögenheten — helt krasst och uppriktigt — med tankegången utförd så, att den, som visar sig äga förmåga att samla och behålla kapital, därmed dokumenterat sig besitta det slags förmåga, som berättigar till större inflytande i samhället. Denna ståndpunkt är tvivelsutan fullkomligt uppriktig, och den bottnar mycket djupt. Men det borde kunna förstås, att man kanske alldeles särskilt under de tider, i vilka vi nu leva, har mycket svårt att godkänna åskådningen som riktig. Vi se i närvarande stund förmögenheter samlas under sådana former, som omöjligen kunna inge respekt eller övertyga att skicklighet i detta gulascheri bör vara konstitutionellt tillförsäkrad en stark ställning inom samhället.

Den andra gruppen av skäl torde spela en ännu större roll för den konservativa uppfattningen i denna del. De ha kanske allra starkast utvecklats av den högerpartiets politiska statsrättslärare som ser livet och förhållandena från den allra högsta bergstoppen. Hans grundåskådning i denna fråga har jag funnit uti ett par för övrigt ytterst aktuella artiklar, där han resonerar över det s. k. preusseriet, d. v. s. över det politiska system mot vilket en stor del av världen påstår sig vara stadd i ett fullt medvetet krig, som icke får sluta annat än med nederlag för detta system. Om samma rösträttsordning var det för resten som Bismarck begagnade icke blott de ord, som här nyss citerats, att det var ett barockt system, utan även orden: »det eländigaste system i världen». Det förklaras icke desto mindre ha varit absolut nödvändigt som bärare för något ofantligt mycket högre, nämligen den tyska riksenheten. Denna enhet vilar i sin ordning på den monarkiska principen, som har behövt denna »reservation» för att ha en fullt säker plattform, från vilken den

kunde utföra sin samhällsnyttiga och statsgagneliga gärning. En stor del av de konservativa i Sverige torde uppfatta situationen hos oss på ungefär samma sätt. Det behövs en monarkiens reservation i denna första kammare för att garantera riket sammanhållning, enhet och styrka. Det är ur den synpunkten, som man är absolut ovillig att låta tala vid sig i fråga om den graderade skalan. Man vill, säger man, icke uppgge första kammarens nuvarande sammansättning.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

Man kan i realiteten icke mena, att kammaren i sin nuvarande sammansättning skulle vara så idealiskt beskaffad, att den vore verkligt omistlig, ett värdeföremål i och för sig, vid vilket det svenska folket har sitt hjärta fäst. Om en sådan illusion skulle råda inom denna kammare själv, vore den ingenting annat än utslag av en självbeundran, som icke är kloka och erfarna män värdig. Man behöver ju blott vandra över korridorerna i detta hus till andra sidan för att få den korrigerad. Luften formligen förändras under promenaden. Föreställningen om första kammaren som ett nationens älsklingsbarn är det omöjligt, att någon kan på allvar fasthålla vid. Troligen tröstar man sig med ungefär följande resonemang: vi äro visserligen ganska osympatiska, men det får väl gå ändå, för vår stora uppgifts skull. Professor Kjellén, som jag flera gånger citerat, har uttryckt den saken mycket skarpt. Han säger i fråga om Preussen, att det icke finns någon orättvisare och falskare beskylning än att likställa Tyskland och Preussen. Dessa båda begrepp äro icke alls samma sak. Nej, fortsätter han, det är lika falskt och oriktigt som att jämställa svenska folket och första kammaren. Därmed har han på ett sätt, som icke synes lämna något övrigt att önska i fråga om tydlighet, erkänt, att denna kammare i dess nuvarande sammansättning icke kännes, icke erkännes och icke bör erkännas av svenska folket som någon dess verkliga, värdiga och sympatiska representation.

Så mena icke heller herrarna, utan ni mena, skulle jag tro, att denna kammare behöves i den sammansättning den har, därför att den monarkiska principen behöver detta starka och pålitliga stöd. Nu kan det dock ifrågasättas om uppfattningen är riktig, t. ex. i den fråga, som nu är före. Är det verkligen en hjärteangelägenhet för det svenska kungadömet att hålla på alla dessa för angrepp utsatta orättvisor uti den nuvarande kommunala ordningen? Är detta den svenska kungamaktens egen personliga mening? Jag svarar på den fråga nej, och jag har fog för denna mening. År 1913 förklarades det från tronen, att det vore för landet nyttigt att taga bort bolagsröstningen, som dock nu förklaras vara ett omistligt fideikommiss för den goda ordningen i landet. Följande år sades det från Sveriges konungatron, att »rättvisans och statsnyttans förenade synpunkter» krävde politisk rösträtt för landets kvinnor, och i alldeles samma sammanhang tillades, att liknande synpunkter också krävde öppen omröstning i riksdagen. Vad inneburo i själva verket dessa frontalsutfästelser? Jo, efter min mening intet mer och intet mindre, än att det gavs löfte om den »nyorientering», var-

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

med man för närvarande är sysselsatt i Tyskland. De, som nu så ivrigt bekämpa reformer, om vilka sådana uttalanden gjorts å det svenska konungadömets vägnar, borde kunna förstå, att varken 1914 års bondetåg eller detta års stora adressinsamling ha kunnat utgöra någon tillräcklig anledning för svenska medborgare i allmänhet, att anse de sålunda högtidligen givna löfena för fallna. Det är icke för den svenska kungamaktens och den svenska statsstyrelsens skull, som dessa orättvisor fortfarande skola upprätthållas, utan det är, då allt kommer omkring, för högerpartiets egen skull, som de försvaras med så seg energi. Men det måste ovillkorligen innebära en mycket, mycket svag position, när ett modernt högerparti ställer sig gentemot den framstormade demokratien med den motiveringen att alla krafter, av vilka det är mäktigt, skola sättas in på att låta ett rikedomens minoritetsparti fortfarande hålla den maktställning, som det i närvarande stund har.

Vi ha under dagens lopp sett den nya regeringen avlägga så att säga en encorpsuppvaktning i den svenska riksdagen. Nu äro naturligtvis vederbörande ministrar för länge sedan försvunna. Det hade dock icke varit något orimligt, om den nya regeringen stannat kvar vid det tillfälle, då denna fråga debatterades, och här givit ett uttryck för att själva den mission, till vilken den nu går — då det gäller att göra ett försök att nå den nationella samling man talat så mycket om, men hittills absolut misslyckats i att få till stånd kräver ett bragelöfte efter färskva exempel både öster- och söderifrån. Nu är det hoppet faret, men ännu återstår den möjligheten, att någon så att säga högre auktoritet för första kammarens höger skulle vilja, innan vi här skrida till voteringen, giva oss ett besked om var vi hava den i denna i mer än ett avseende förändrade situation, ett besked, som är mera tillfredsställande än det vi hittills mottagit. Då denna riksdag förslupit och vi gå ut till sommarens val, vi gå ut till en mycket hård politisk strid. För denna strids beskaffenhet, för dess karaktär av bitterhet eller dess möjligheter till samförstånd är det i hög grad avgörande, vad man skall nödgas tro rörande avsikterna hos högerns ledande män i den fråga, som nu är före.

Med den motiveringen tillåter jag mig värdsamt hemställa, huruvida det icke skulle låta sig göra att rörande denna för stora delar av vårt folk så viktiga angelägenhet, få ett klagörande ord, i värsta fall ett, som bekräftar: vi stå där vi stått, vi komma aldrig att gå er tillmötes i godo. Det kan icke falla mig in att komma med hot, icke med fraser, allra minst med råd. Jag skulle endast vilja sluta med att i all anspråkslöshet citera en liten vers. Sensmoral tages i regel villigare emot, om den kommer i rimmad form. Jag vill anföra det enkla ordet av Fritiof Holmgren:

»Endast dårarna
bygga dammar av is om vårarna.»

Det är vår!

Herr Clason: Jag har varit ganska tveksam, om jag skulle besvära kammaren vid denna sena timme, men det förefaller mig dock, som om under debatten en del faktiska förhållanden berörts på ett sätt, som inneburet så pass betänkliga och underliga överdrifter, att det kan vara värt att i någon mån söka reducera dem.

Jag vill då börja med herr Olssons anförande. Jag fäste mig särskilt vid hans siffersammanställningar. Han hade gjort en del sådana bland annat rörande de senaste landstingsmannavalen, och han sade, att inom högerpartiet hade funnits så och så många röstande, och det hade fått så och så många representanter. På den förenade vänsterns sida hade, fortfor han, förekommit så och så många röstande och det partiet hade trots större antal röstande fått ett mindre antal representanter. Nu ville han fråga, om detta vore fair play. Jag vill härpå svara, att det naturligtvis beror på, vilken utgångspunkt man går ut ifrån. Om det varit så, att det gällt andrakammarvalen, där det är bestämt att röstningen skall ske efter huvudtalet, vore det givetvis alldeles galet, därest resultatet blivit sådant. Men då fråga är om valen till landstingen, där enligt författningen det icke är så ställt, att man skall gå ut ifrån det nakna huvudtalet, utan måste taga hänsyn till andra realiteter i samhällslivet, exempelvis skatteplikt och skatteförmåga, kan jag för min del icke finna, att man på det viset kan anmärka på resultatet.

På allt det myckna som talats om personlighetsprincipen, skall jag icke så mycket gå in. Dock kan jag icke underlåta att erinra därom, att om man driver den till det yttersta, man kommer också med den till orimligheter. Åtminstone om man driver den så, som herr Olsson gjorde. Han framförde i sin argumentering bland annat en person, som hade en massa röster, men som enligt hans uppgift var en nolla. Jag skulle vilja fråga herr Olsson, hur det skulle stämma med hans personlighetsprincip att överhuvudt giva den personen någon röst alls? Jag förmodar, att han enligt herr Olssons värdering icke borde hava någon röst vid dylika val.

Han och andra ha talat mycket om den 40-gradiga skalan och hava använt det ena uttrycket efter det andra om att den innebära en orättvisa. Det har talats om den, såsom skulle den innebära en motsättning mellan rikedom och fattigdom, såsom skulle den innebära, att »inflytandet i kommunerna» berodde på skatterna o. s. v., såsom skulle den innebära, att det fåtal, som är »de förmögna», skulle hava hela bestämmanderätten o. s. v. Här hava fällts det ena uttrycket efter det andra i den stilen. Jag kan icke återgiva dem alla, men de gingo efter samma linje allesamman. Emellertid undrar jag, om herrarna, därest ni vilja se efter, hur den 40-gradiga skalan faktiskt ställer sig, skola kunna finna det allra ringaste fog för påståendet, att den verkligen med någon rättvisa kan karakteriseras på det sättet. De använda uttrycken hade kunnat vara berättigade, innan någon begränsning skedde i den kommunala rösträtten, men de äro icke berättigade, när fråga är om det system av kommunal rösträtt, som genomfördes genom 1907—1909

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

års författningsändringar. Vi läto i konstitutionsutskottet göra en undersökning av förhållandena mellan rösträtt och skatteplikt. Den blev icke färdig, så att vi kunde hinna att få den med i utskottets betänkande eller i reservationen. Den var emellertid gjord genom stickprov från ett antal kommuner över hela riket. Och om man går till dess resultat, som blev tillgängligt för ett par dagar sedan i utskottets kansli, och ser efter, hur det faktiskt förhåller sig inom dessa kommuner, som voro uttagna efter vanlig statistisk metod — kommuner, som således representera alla möjliga kommunala förhållanden i riket — finner man, att det är ytterst få av dessa representativa kommuner, där icke den övervägande makten inom kommunen *redan nu ligger hos röstetalen 1—10*. Det är ett faktum. Således ligger i nästan alla dessa kommuner makten och bestämmanderätten hos dem, som hava en årlig inkomst av högst 100—1,100 kronor. Sådana äro de verkliga förhållandena för närvarande. Om man tager hänsyn till detta, tror jag, att alla dessa överord om den 40-gradiga skalans verkningar måste falla till marken. Ty förhållandena äro faktiskt sådana, som jag nu nämnt, och jag tror icke, att man då kan säga, att denna skala i så hög grad premierar rikedom och förmögenhet.

Då kan man fråga: varför vill ni då icke under sådana förhållanden gå in på lika och allmän rösträtt? Detta har redan herr von Geijer besvarat, och jag tror icke, att man behöver lägga mycket till det svaret. Jag vill emellertid säga, att jag mycket väl kan förstå den synpunkten, som säger, att för den lille skattdragaren, som får betala 5 öre, medan en annan får betala 95 öre, denna 5-öring uti hans förmögenhetsställning känns såsom en lika svår utgift som den större summan för den andre. Och jag tillägger, att jag också kan förstå, om den förre möjligen säger, att han gärna skulle åtaga sig att betala den större skatten, om han komme upp till den högre inkomsten. Jag skall alltså gärna ge det resonemanget rätt i den mån, som man trycker på denna omständighet. Men det synes, som om man därvid förgäter en sak, nämligen att den majoritet, som det här gäller också skall bestämma över kommunens hela *utgiftssida*. Den bestämmer således icke bara skatternas påläggande, utan även användningen av desamma, och under sådana förhållanden är det ju en mycket enkel sak att räkna ut, att om man överlämnar åt dem, som betala de få örena att sedan bestämma, huru hela kronan skall fördelas, det då icke är mer än mänskligt, om förvaltningen i kommunerna lätt kan bli sådan, att den icke blir riktigt förenlig med kommunernas sunda utveckling.

Och härmed kommer jag till en sak, som synes mig under debatten hava blivit nästan alldeles förgäten. Varför har man i alla andra länder, även där man genomfört lika kommunal rösträtt, — vilken för resten på många håll vilar på helt andra principer än dem, som herrarna här vilja genomföra hos oss — därvid fäst särskilda garantier, som herrarna nu ej vilja höra talas om? Beror icke detta på, att man känner, att om ett sådant system renodlas.

som här skulle bli förhållandet, det kunde komma att leda till för kommunerna ganska vanskliga resultat? Det är, som jag sade, en allmän erfarenhet, såvitt jag vet, över hela linjen som föranlett dessa garantier, och jag tror icke, att man får negligera den sidan av saken så lättvindigt, som man här velat göra.

Det var egentligen för att göra dessa erinringar om den 40-gradiga skalans faktiska verkningar, som jag begärt ordet. Men eftersom man här givit sig in på åtskilliga andra frågor, exempelvis utländska förhållanden rörande denna sak, skall jag be att få säga ytterligare några ord. Det förefaller mig då rätt egendomligt, att man såsom argument för avskaffande av den fyrtio-gradiga skalan såsom grund för första kammarens bildande anfört den omständigheten, att det preussiska treklasssystemet för närvarande håller på att övergivas vid bildandet av den preussiska andra kammaren. Nu vet man ju ännu icke, vad som där kommer i stället; det har visserligen stått några antydningar om att meningen skulle vara att i dess ställe sätta en på visst sätt graderad skala, men om så blir förhållandet, vet jag icke. Men i varje fall synes det mig, att jämförelsen haltar bra mycket, då den framföres utan erinran därom, att vi i vårt land för mer än 50 år sedan gått över till lika rösträtt till andra kammaren, medan den preussiska andra kammaren ända till dessa tider stått på treklasssystemet.

Vad sedan överhusen beträffar vill jag påstå, att det finnes ganska få överhus i hela den civiliserade världen, som vila på så demokratisk grundval som vår första kammare. Vid bildandet av de flesta andra överhus tillämpas ju sådana principer som ärftlighet eller val av konungamakten för livstid, och dylika principer äro särskilt bärande för det preussiska herrehuset, som det nu är fråga om att ombilda.

Då det erinrats om den graderade skalan på andra håll, skulle jag gent emot talaren på Skånebänken, som sist hade ordet och som anförde Geijers auktoritet för personlighetsprincipen, vilja framhålla, att förhållandet, såvitt jag kan erinra mig, var, att den rösträtt Geijer förordade var en graderad skala. Jag är visserligen icke fullt säker härpå, men jag skulle misstaga mig, om så icke var förhållandet.

Till sist vill jag framhålla, om vi gå över till den andra sidan av saken, till första kammarens ställning i den svenska författningen, att även därom åtskilligt kunde vara att säga. Jag tror t. ex., att den siste ärade talaren kanhända icke är alldeles vittnesgill på det området såsom högsta domare. Det finnes åtskilliga andra uppfattningar än hans om den saken. För min del vill jag säga, att om första kammaren står där den står och önskar värna sin författningens ställning, det är därför, att den väl vet med sig, att den värvat om åtskilliga nationella värden här i landet, som det varit av vikt att i detta land värna om. Vilja herrarna komma första kammaren till livs på ett sätt, som i det fallet är osvikligt, — verka då därefter, att medkammaren kommer att sätta värnandet av Sveriges försvar, oberoende och ekonomiska självständighet lika

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga. högt som denna kammare! När man kommit till den stunden, då hava herrarna kanhända nått sitt mål, men intill dess tror jag, att första kammaren med gott självmedvetande skall fortsätta att värna de värden, om vilka den slagit vakt.

(Forts.)

Herr Petersson, Alfred: Herr talman, mina herrar! Det är nog många flera än herr von Zweigbergk, som väntat och hoppats, att några ord från ännu mera auktoritativt högerhåll, än hittills skett, skulle föllas. Hittills har man i det fallet väntat förgäves. Jag hoppas, att man icke skall få vänta förgäves, tills debatten förklarats avslutad.

Jag har gjort en reflexion bland många andra under det jag åhört debatten, och det är den, att man alldeles givet måste göra den iakttagelsen, att man från åtskilliga håll här i kammaren, högerhåll nämligen, söker bagatellisera denna fråga och göra den till en liten och obetydlig fråga, som man icke egentligen har någon anledning att diskutera. Det var en talare som sade, att man gärna kunde avskrivera denna fråga, liksom man gjort med nykterhetsfrågan. Jag känner icke till någon avskrivning av nykterhetsfrågan, och jag tror jag säger sanning och uttalar något, som en kommande erfarenhet alldeles givet kommer att bekräfta, om jag säger: den fråga vi nu diskutera kan icke avskrivas och kommer icke att avskrivas, förrän den vunnit sin lösning. Man har försökt bagatellisera denna fråga genom att tala om överdrifter och genom att tala om att man skulle behandla den nyktert. Ja, man hör så olika, och man får så olika intryck. Jag kan icke säga, att jag hört några överdrifter eller att det förekommit någon onykterhet under den debatt, som här ägt rum. Det var herr Clason som fann, att det förekommit överdrifter. Min ärade vän på Södermanlandsbänken, herr Lindblad, har funnit, att det i denna diskussion förekommit onykterhet, och det var hos herr Hellberg han ville finna denna onykterhet. Jag tyckte däremot, att det var mycket nyktert talat av herr Hellberg.

Herr von Zweigbergk frågade efter anledningen till det motstånd, som detta, vilket jag kallar rättfärdighetskrav, möter från denna kammares majoritet. Han har icke fått något svar, och han försökte själv penetrera saken för att finna ett svar. Han frågade, om det till äventyrs kunde vara insikten om nödvändigheten för den monarkiska principen här i landet att ha det stöd, som till äventyrs kan ligga i den fyrtiogradiga röstskalan, men han släppte den tanken och ansåg, att anledningen icke ligger där. Såvitt jag uppfattat honom rätt slutade han med att själv giva det svaret, att det var denna kammares majoritets omsorg om sig själv och sin fortsatta tillvaro, sådan den nu är här i kammaren, som var anledningen. Jag tänkte då på ett uttalande, som gjorts här tidigare i dag på förmiddagen. Det var herr Karl Johan Ekman från Jönköping, som under debatten på förmiddagen sade följande ord, vilka jag tror äro ordagrant återgivna. Vi kämpa, sade han, för den maktfördelning mellan samhällsklasserna, som vi anse vara den riktiga. Männe icke herr Ekman från Jönköping gav ett svar, som är det verkliga svaret och som

utgör själva den innersta förklaringen till det motstånd, som nu återigen möter mot kravet på avskaffande av den 40-gradiga röstskalan. Det är den privilegierade ställningen för vissa samhällsklasser man vill bibehålla genom denna skala, och det är en sådan genom lag stadgad olika rösträtt för olika medborgare, som man på vänsterhall och som jag för min del anser ohållbar, förkastlig och så svag, att den icke i längden kan upprätthållas. Vi tro, att det är lyckligare för ett samhälle, att de medborgerliga rättigheterna äro lika fördelade, att man icke genom lag slår fast, att den mannen, som har så och så stora inkomster eller så och så stor förmögenhet, skall ha lika många gånger eller åtminstone fyrtio gånger större rösträtt, när det gäller bildandet av representationen eller en del av representationen, som den, som icke har någon förmögenhet eller som har en minimal inkomst.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

Innan jag går över till att säga några ord, som jag tänkt säga med anledning av reservanternas motivering för sin ståndpunkt, kan jag icke underlåta att med ett par ord återkomma till herr Clason. Han tyckte, att det var underligt, att man åberopade förhållandena utomlands, exempelvis i Tyskland, och det nu med styrka framförda kravet på en ändring i den väl mest klassbetonade representation som finnes. Vad har det med saken att göra? sade han; här ha vi ju att göra med första kammaren. Finnes det i något land, frågade han vidare, en mera demokratisk grundval för bildandet av ett överhus än den grundval, som gäller för bildandet av vår första kammare? Jag skulle kunna kasta om denna fråga så och fråga herr Clason: finnes det egentligen något överhus i Europa, som har den maktställning gent emot underhuset eller andra kammaren, som vår första kammare har? Jag tror, att man bör giva ett svar även på den frågan, om man skall likställa vår första kammare med andra överhus och tala om ärfthighet och mycket annat, som utgöra grundvalar för bildande av dem. Vilja herrarna vara med på att lägga om första kammarens ställning i vårt statsliv, vill man vara med om att taga bort första kammarens vetorätt i lagstiftnings- och grundlagsfrågor och mycket sådant? Först då kan man börja tala om hur andra länders överhus bildas och göra en jämförelse mellan oss och dem. Herr Clason sade också, att makten redan ligger hos dessa mindre röstägande, hos dessa, som ha 1—5 eller 1—10 röster, och varför skall man då vara så angelägen, sade han, göra en förändring då de små redan hava makten i kommunerna? Jag kan kasta om även denna fråga och fråga herr Clason: om det är så, varför i all rimlighets namn är man då rädd för att taga bort denna osmakliga och orättfärdiga gradering? Är det så, att man icke förlorar någonting på saken, vad tjänar det då till att kämpa en lång kamp, den må sluta huru som helst, men som väl icke gärna kan sluta på mera än ett sätt, utrensande ur författningen av en sådan röstgrund. Herr Clason får icke glömma, att höger- likaväl som vänsteråskådningar finnas icke endast bland dem, som hava 1—5 eller 1—10 röster, utan båda åskådningarna finnas bland de större inkomsttagarna lika väl som bland de små, låt vara att det i stort sett är så, att de större inkomsttagarna, de större röst-

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

ägarna sälla sig till högern här i landet och de små sälla sig till vänstern, detta naturligtvis till stor del beroende på den kamp, som högern för mot de intressen och krav, som framföras från de små inkomstagarna.

Jag skall nu be att få yttra några ord om just, som jag nämnde, den motivering, som finnes i reservanternas uttalande. Det är två synpunkter, som där framhållas. Den ena är, att den kommunala förvaltning, som de äro så rädda om, skulle bli förstörd, och den andra är karaktärsskillnaden mellan de båda kamrarna. Det är om denna karaktärsskillnad jag önskar säga några ord. Jag ber då att i förbigående få göra den anmärkningen, att om reservanterna år 1917 se grunden för denna karaktärsskillnad, som de fortfarande vilja bibehålla, i olika graderad rösträtt, detta synes mig mycket illa stämma överens med den tankegång, som fanns hos våra grundlagsstiftare, d. v. s. hos dem, som skapade tvåkammerssystemet. Det är från fullt auktoritativt håll ådagalagt, att dessa visst icke i den kommunala rösträtten sågo någon förutsättning eller grund för den karaktärsskillnad de ville skapa mellan kamrarna, utan tvärtom i andra förhållanden. De ville visserligen åstadkomma en viss karaktärsskillnad, men också bereda möjlighet till samverkan mellan de båda kamrarna, och de fruktade snarare åtminstone fanns det de, som hyste farhågor därför, att det skulle bli en alltför demokratisk första kammare. Den kommunala rösträtten trädde icke alls i förgrunden i de debatter, diskussioner och motiveringar, som då framfördes. Utvecklingen har gått i den riktningen, det kan icke förnekas, att det blivit en motsättning mellan de båda kamrarna, som är alldeles för stor och som måste leda till stagnation och stillastående, i synnerhet om motsättningen skall fortfara att skärpas, såsom fallet synes varit, och bliva allt svårare och svårare.

Det var en talare nyss, som framhöll att man bäst märker denna motsättning, om man går över från denna kammare till kammaren på andra sidan. Det är, som han sade, en helt annan luft i den andra kammaren än här. Även om man accepterar tanken om karaktärsskillnad mellan båda kamrarna, kan jag icke finna att det på något sätt behöver leda till fasthållande av, att den fyrtiogradiga skalan skall ligga till grund för bildandet av denna kammare. Även om den tages bort, finnes det ändå kvar förutsättning för att en karaktärsskillnad skall komma till stånd, men av annan art och innebärande mindre skarpa motsättningar än de nuvarande. Jag skulle fördenskull vilja fråga, om det ej vore mer i överensstämmelse med just de idéer, som ligga bakom den representationsreform, vilken skapade våra två kamrar, att avstå från kravet på att denna karaktärsskillnad, som man så mycket talar om, nödvändigt skall ha sin grund i ett så skarpt motsatsförhållande mellan fattig och rik, som blir en följd av en sådan röstskala som den 40-gradiga. Och det är uppenbart, det kan icke hjälpas, att om spänningen mellan de båda kamrarna skall fortfara och bli allt skarpare och skarpare, detta förr eller senare måste leda till en kris, och den krisen måste lösas på ett eller annat sätt, liksom alla kriser måste vinna sin lösning.

Om den kommunala förvaltningen har blivit så mycket sagt, att jag icke skall yttra mig om den saken i vidare mån, än att man som ett skäl mot borttagandet av denna 40-gradiga skala har åberopat de svenska kommunernas stora beskattningsrätt, denna utsträckta beskattningsrätt. Nå, var ligger grunden till, att de svenska kommunerna hava fått denna beskattningsrätt? Den ligger givetvis i den sedan gammal tid rådande kommunala självstyrelsen, som har utvecklats och blomstrat uti våra svenska bygder. Att nu använda detta förhållande, en utpräglad kommunal självstyrelse, som ett vapen mot kravet på en verkligt folklig självstyrelse inom staten förefaller mig vara bra underligt. Lika litet som denna utpräglade självstyrelse, som vi hittills ägt i kommunerna, varit till någon olycka — jag har icke hört någon driva den satsen — lika litet tror jag, att en självstyrelse i full mening i Sveriges land och inom den svenska staten skulle leda till någon slags olycka.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den nu föredragna punkten, lika väl som jag kommer att rösta för bifall till konstitutionsutskottets förslag uti de följande punkterna.

Herr Cla s o n: Jag skall fatta mig mycket kort. Jag uppkallades av ett yttrande av den siste ärade talaren, ett yttrande som, synes det mig, man någon gång bör inlägga en gensaga emot. Det var, när han gav sig in på den historiska tillkomsten av vårt tvåkammerssystem och den uppfattning man då hade om karaktärsskillnaden mellan de båda kamrarna. Han ville göra gällande, att de, som då uppbyggde detta tvåkammerssystem, icke hade den uppfattningen, att denna röstskala skulle spela någon väsentlig roll för karaktärsskillnaden mellan de båda kamrarna. Det är ju riktigt, att man i första början under det förberedande arbetet tänkte bygga båda kamrarna på samma röstgrund, men observera — det var *icke* den lika rösträtten utan en graderad skala till *båda* kamrarna, som man ville bygga på. Sedan gick man emellertid över till ett annat förhållande och ändrade sig fullt medvetet därhän, att man tog den lika rösträtten till andra kammaren och behöll den graderade skalan till första kammaren eller, rättare sagt, skärpte den graderade skalan till första kammaren. På det viset gick det till, och det går då ej att påstå eller söka göra gällande, att man icke fullt medvetet skulle ha byggt upp denna karaktärsskillnad. Just det att man ändrade sin mening från den förra ståndpunkten, då man laborerade med en graderad skala till båda kamrarna, visar, att man medvetet gjort förändringen. Detta framträder också i regeringens motiv vid den nya riksdagsordningens tillkomst, ur vilka jag skall be att få läsa upp ett par rader av friherre De Geer: »Den väsentligaste skillnaden» — det är i fråga om de båda kamrarnas sammansättning — »består dock däri, att den första kammaren utses, med valfrihet inom hela riket, förmedelst dels landstingen och dels de största städernas stadsfullmäktige, vilka åter tillsätts av kommunernas medlemmar *genom omröstning efter skattegrund*, under det att den andra kammaren väljes mera omedelbart av inskränkta valkretsar, med val-

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga. friheten bunden inom kretsen och *med tillerkännande av lika röst åt varje väljande.*» Jag vill tillägga, att den skattegrund, på vilken De Geer sålunda byggde upp första kammaren, var den så gott som obegränsade kommunala rösträtten.

(Forts.)

Herr Kvarnzelius: Jag skall icke säga många ord. Anledningen, varför jag begärde ordet, var ett yttrande av professor Clason. Om jag fattade det rätt, yttrade han, att anledningen, varför han höll på det nuvarande systemet med den graderade skalan såsom grund för första kammarens sammansättning, var, att första kammaren hade viktiga uppgifter att fylla, och att intill dess andra kammaren visade sig vilja fylla dessa uppgifter han måste hålla på systemet, sådant det nu var. Bland uppgifter, som han då angav såsom viktiga, nämnde han vår försvarsfråga och vårt ekonomiska oberoende. Ja, hur är ställningen nu beträffande försvarsfrågan, som jag förmodar, att professor Clason och majoriteten i denna kammare sätter främst? Det är ju så, att vänstern i den frågan har majoriteten i de gemensamma voteringarna. Det, som göres på det området sker sålunda med vänsterns medgivande, och jag tror icke det med fog kan sägas, att någonting blivit eftersatt på detta område. Detta i fråga om den ekonomiska delen av försvarets anordnande. I vad det gäller de rent personliga bördorna, hava ju båda kamrarna lika behörighet, och vad beträffar värnpliktslagen har den utformats genom samstämmiga beslut av båda kamrarna. Där har andra kammaren sålunda, så vitt jag förstår, visat sig vilja i lika hög grad som denna kammare slå vakt om det som ansetts vara nödvändigt för värnandet av landets självständighet.

Och vem var det, som förde upp försvarsfrågan på det högre plan, där den nu befinner sig, och som i stort sett formade ut de försvarsanstalter vi nu ha? Det var vänsterns främste ledande man på den tiden, och hade icke den insatsen gjorts, som han gjorde och de, som stödde honom, hade vi icke haft vårt försvar så ordnat, som vi i närvarande stund ha det. Jag tror sålunda icke, att det kan sägas vara nödvändigt för försvarets anordnande till rikets trygghet och säkerhet, att vi skola ha den graderade röstskalan, den 40-gradiga skalan, ty det har visat sig, att det svenska folket genom sin allmänna och lika rösträtt vid val har förstått tillvarata dessa intressen. Och när det gäller att värna om den ekonomiska självständigheten tror jag mig kunna säga, att andra kammaren i lika hög grad som första kammaren varit mån om att inga främmande ekonomiska intressen här skola få breda ut sig allt för mycket. I det fallet tror jag, att det har rests krav till skydd mot utländskt ekonomiskt inflytande lika kraftigt i andra kammaren som i denna kammare.

Medan jag, herr talman, har ordet, ber jag även få säga ett par ord om en punkt som ännu ej blivit föredragen, då ju redan föregående talare yttrat sig över konstitutionsutskottets betänkande i dess helhet. Det är beträffande den punkten, som gäller preskriptionstiden för kommunala restantier. Jag skulle verkligen vilja vädja

till denna kammare att, när vi komma till den punkten, taga under öfvervägande, ifall icke det förslag, som där framförts av utskottet, borde av denna kammare bifallas. Vi ha för närvarande under behandling i statsutskottet en motion, vari begäres ett anslag av 500,000 kronor, med vilka medel det vore avsett att betala skatter för sådana värnpliktiga, som på grund av inkallelse till neutralitets-skydd blivit urståndsatta att betala sina skatter, och varigenom de för lång tid framåt komma att mista sina medborgerliga rättigheter. För min del har jag ställt mig mycket betänksam mot att bevilja anslag till ett dylikt ändamål, men det kan icke förnekas, att det finnes en mycket stark stämning inom vida kretsar av riksdagen, som går i riktning av, att motionen bör bifallas. Därom kunna vi väl alla vara ense, att det är något upprörande att tänka sig, att då svenska laglydiga medborgare kallats in för att värna rikets neutralitet, resultatet blivit, att de mist möjligheten att kunna fullgöra sin skattskyldighet, och att detta minne av deras värninsats till skyddande av rikets neutralitet under åren 1914, 1915 och 1916, sedan skall släpas med tio år framåt i tiden i form av oguldna utskylder, vilket gör dem under denna tid ovärdiga att deltaga i kommunernas allmänna angelägenheter. Är det rimligt, att något sådant skall få förekomma?

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omtydiga.
(Forts.)

Enligt min mening äro för övrigt samtliga de förslag, som konstitutionsutskottet här förordat, av den beskaffenhet, att de borde kunna tillvinna sig även denna kammares bifall och i det hänseendet uttalar jag min anslutning till vad som här anförts av föregående talare, som yrkat bifall.

Jag anhåller, herr talman, få yrka bifall till den punkt, som nu är föredragen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 45.

Ifrågasett
ändring i
landstingsför-
ordningen.

Punkten 2.

Utskottet hade i förevarande punkt hemställt, att riksdagen med bifall till herr Kvarnzelius' m. fl. och herr Edéns m. fl. motioner likaledes måtte för sin del antaga följande förslag till

Lag om ändrad lydelse av § 5 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att § 5 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 5.

Rätt att deltaga i landstingsmannaval tillkommer inom den kommun, där han är mantalsskriven, envar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1918;

Herr von Geijer: På grund av de av mig förut anförda skälen yrkar jag avslag på ifrågavarande punkt.

Herr Hellberg: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Om det kom-
munalet ut-
skyldstreckets
begränsning.

Punkten 3.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen med bifall till förutnämnda motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande kommunalförfattningar, att den tid, under vilken obetalda kommunalutskylder medförde förlust av kommunal rösträtt, begränsades enligt i huvudsak samma grunder, som vore bestämda i fråga om den politiska rösträtten.

Herr Trygger: Herr greve och talman, mina herrar! Med avseende å den här föreslagna skrivelsen måste jag erkänna, att de skäl, som framfördes från herr Kvarnzelius' sida, voro av den beskaffenhet, att den tvekan, som jag hyst i avseende på denna punkt, blivit ytterligare stärkt. Jag tror mig också veta, att reservanterna inom utskottet, efter vad som ytterligare förekommit, dela den uppfattningen, att skäl icke saknas för ett bifall till utskottets hemställan i ifrågavarande punkt.

Jag tillåter mig alltså yrka bifall till vad utskottet här föreslagit.

(Om det kommunala utskyldastrecketa begränsning.)

(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkten 4.

Om införande av allmän och lika kommunal rösträtt.

Häri hade utskottet hemställt, att riksdagen med bifall till förutnämnda motioner likaledes måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande kommunalförfattningar, att den nuvarande kommunala röstskalan avskaffades och ersattes med bestämmelser, enligt vilka var och en, som betalade skatt till kommunen, skulle äga en röst, ävensom till de ändringar i övrigt i nämnda författningar, som, i anslutning till vad i motionerna anförts, ansåges bära i sammanhang härmed komma till stånd.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Jag ber att få yrka avslag å ifrågavarande punkt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande nu föredragna punkt annat yrkande ej förekommit än att utskottets hemställan skulle avslås.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

Punkten 5.

Om ändrade

bestämmelser angående rösträtt å kyrkostämman i Stockholm.

I föreliggande punkt hade utskottet hemställt, att herr Björlings motion måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under punkt 4:o).

Herr von Geijer: Med anledning av den utgång behandlingen av fjärde punkten fått, ber jag få yrka avslag å herr Björlings ifrågavarande motion.

Efter härmed slutad överläggning avslogs herr Björlings ifrågavarande motion.

Punkten 6.

Om den till beviljning taxerade inkomstens läggande till grund för kommunal rösträtt.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att herr Källmans ifrågavarande motioner måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under punkt 4:o).

Herr von Geijer: Herr talman! Även vid denna punkt ber

jag få framställa enahanda yrkande som i punkten 5, eller alltså att herr Källmans motion måtte avslås.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter kammaren avslög ifrågavarande motioner.

*Ifrågasatt
valbarhet för
kvinna till
ledamot av
landsting.
Forts.)*

Punkten 7.

Utskottet hade i förevarande punkt hemställt, att riksdagen med anledning av herr Halléns m. fl. motion måtte för sin del besluta följande ändrade lydelse av § 10 i förordningen om landsting:

§ 10.

Valbar till landstingsman är envar inom landstingsområdet röstberättigad man eller kvinna, som uppnått tjugufem års ålder.

Landstingsman kan ej vara:

a), b), c) och d) (lika med nuvarande bestämmelser).

Gift kvinna, som är röstberättigad, vare ej på den grund, att hon står under mannens målsmanskap, obehörig att utöva uppdrag, varom nu är fråga.

För valbarhet till suppleant erfordras samma egenskaper som för valbarhet till landstingsman.

Landstingsman eller suppleant må ej kunna uppdraget sig avsäga, såvida han ej i fyra år tjänstgjort såsom landstingsman eller uppnått 60 års ålder eller eljest uppgiver hinder, som av landstinget godkännes.

Väljes kvinna till landstingsman eller suppleant, äger hon när som helst avsäga sig uppdraget.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herrar *Clason, K. J. Ekman, von Geijer, von Mentzer, von Bahr, Meurling, Magnusson* i Tumhult, *Räf, Karlsson* i Mo och *Andersson* i Höckerum, vilka yttrat:

»Det i herr *Halléns* motion framställda förslaget, att kvinna skulle bli valbar till landstinget, finna vi ej vara av något behov påkallat och hava därför yrkat, att utskottet skulle avstyrka motionen.»

Herr von Geijer: Jag ber att få yrka avslag å förevarande punkt.

Herr Hellberg: Reservanterna ha mot utskottets hemställan i denna punkt anfört det mycket talande skälet, att de inte anse det som där föreslås »vara av något behov påkallat».

Nu är det förtroendeuppdrag varom här är fråga det enda som utgör undantag från kvinnornas kommunala valbarhet. Till alla andra kommunala uppdrag äro de valbara, endast inte till detta. Jag finner intet rimligt skäl, varför de fortfarande skulle

vara uteslutna från valbarhet endast i detta fall. Det skulle möjligtvis kunna sägas vara därför, att landstingen välja ledamöter i första kammaren, och att för den skull den påyrkade reformen skulle kunna anses vara ett första steg på vägen till kvinnornas politiska rösträtt. Men de äro ju redan med bland urväljarna till denna kammare, i och med det de hava valrätt till landstingen, och vidare ha de omedelbar valrätt till första kammaren genom sin rätt till medlemskap i stadsfullmäktigekårerna i de största städerna. Därför är det rakt obegripligt, varför speciellt detta undantag skall göras.

*Ifrågasatt
valbarhet för
kvinna till
ledamot av
landsting.
(Forts.)*

Utskottet har som sagt icke haft något annat skäl att anföra än det mycket karakteristiska att det icke finner av något behov påkallat, att kvinnorna bliva valbara till ledamöter av landstingen. Men är det då mera av behovet påkallat, att de äro valbara till andra kommunala uppdrag? Landstingen hava ju företrädesvis att syssla med sjukvårdsfrågor, som böra kunna bedömas av kvinnor lika väl som av män, vidare uppfostringsfrågor, undervisningsfrågor och andra som likaledes kvinnorna böra vara väl skickade att behandla. Då jag således icke kan finna några hållbara skäl för detta undantag, som reservanterna hävdad, — utom naturligtvis det skäl, som alltid är avgörande: att den starkare icke vill, ber jag för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 8.

Utskottet hade i föreliggande punkt hemställt, att riksdagen med anledning av herr Halléns m. fl. motion måtte för sin del besluta följande ändrade lydelse av § 24 i förordningen om landsting:

Om dagtraktamente åt landstingamän.

§ 24.

Landstingsman eller suppleant åtnjuter av landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte sex kronor ävensom ersättning för resekostnaden fram och åter beräknad efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter avgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, där resan såmedelst sker.

Reservation hade anförts av herrar *Clason, K. J. Ekman, von Geijer, von Mentzner, von Bahr, Meurling* och *Andersson* i Höckerum, vilka på åberopade grunder yrkat avslag å föreliggande punkt.

Herr von Geijer: Jag ber att få yrka avslag å förevarande punkt.

Om dagtraktamente
 åt landstingsmän.
 (Forts.)

Herr Hellberg: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt. Jag anser, att de skäl, som anförts för avslag, äro så sökta och att den på dem grundade skillnaden så litet motsvarar det verkliga behovet i det ena eller andra fallet, att jag icke anser det rimligt att upprätthålla denna skillnad. Dess verkan är naturligtvis en ren bagatell i ekonomiskt avseende, då det i regeln blott är ett fåtal landstingsmän, som äro bosatta på de platser, där tinget hålles. Att dessa skola vara uteslutna från det arvode, som tillkommer de andra, synes mig inte vara tillbörligt.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag skall också be att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag har under den tid jag haft tillfälle att deltaga i landstingsförhandlingar, sedan denna bestämelse kom till stånd, flercaldiga gånger hört, att landstingsmännen ha svårt att förstå denna bestämmelse, och att det uppstått mycken indignation över den skillnad, som skall göra sig gällande mellan landstingens ledamöter. Icke minst bland dem som representera dessa städer, inom vilka landstingen hållas, gör sig missnöjet gällande. Flertalet av dessa äro icke mina partivänner — tyvärr — ty dessa städer välja mest högermän. Det ligger en orättvisa i, att icke även dessa skola få sina sex kronor om dagen, liksom de, som bo på andra sidan gatan, strax utanför staden. Det är icke sant, att de förra icke få göra uppoffringar, ty genom landstingsarbetets anordnande kunna de icke i hemmen intaga sina måltider, utan få gå ut och äta på restauranger liksom de övriga. Jag finner ingen rimlig anledning, varför man skall sätta dessa landstingsmän i en sämre ställning än de övriga.

Jag anhåller därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9 punkten 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna havat följande utfallit sålunda:

Ja — 46;

Nej — 51.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Justerades ytterligare sex protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12,07 på natten.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 17 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

herr statsrådet *Dahlberg* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 205, angående anslag till fåravelns befrämjande;

nr 211, angående omorganisation av fögderiförvaltningen och lönereglering för tjänstemännen därstädes m. m.;

nr 212, angående anslag till uppförande av en svensk kyrka i Kristiania;

nr 213, angående register över kyrkomötets protokoll jämte bihang för åren 1868—1915;

nr 214, angående disposition av återburet stipendium för utbildande av präst, förtrogen med finska språket;

nr 215, angående tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverken;

nr 216, angående tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor;

nr 217, angående tillfällig löneförbättring åt statens folkskolinspektörer;

nr 218, angående efterskänkande av visst kyrkoherden i Lena församling ådömt skadestånd;

nr 221, angående statsbanebyggnader i Norrland;

nr 222, med förslag till bestämmelser angående rätt till pension för vissa å extra stat upptagna befattningshavare vid statens järnvägar, telegrafverket och statens vattenfallsverk;

nr 223, angående anslag till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande;

nr 224, angående anslag till meteorologiska centralanstalten m. m.;

- nr 225, angående tillfällig löneförbättring åt tjänstemän vid de ecklesiastika konsistorierna;
nr 226, angående anslag till uppförande av nya byggnader för folkskoleseminariet i Lund m. m.; samt
nr 238, angående anslag till svenska Röda korset för bestridande av utgifter för dess hjälpkommittés byrå i Stockholm.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 376, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förflyttning och utvidgning av tandläkarinstitutet, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Anmäldes och bordlades

bankoutskottets memorial nr 27, angående överlämnande till särskilda utskottet av en i militieombudsmannens ämbetsberättelse gjord framställning rörande krigstidstillägg eller krigstidshjälp åt befattningshavare vid militieombudsmannens expedition;

lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 1 och 2 §§ rättegångsbalken, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 2 § rättegångsbalken m. m., dels ock en med anledning av förstnämnda proposition väckt motion;

nr 25, i anledning av väckta motioner angående åtgärder för beredande å de större högtidsaftnarna av arbetsledighet för personal inom handeln eller annan affärsverksamhet; samt

nr 26, i anledning av väckta motioner om tillägg till instruktionen för riksdagens militieombudsman och instruktionen för riksdagens justitieombudsman;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående minipris å brödsåd m. m., i vad den avser korn, samt två i ämnet väckta motioner; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörelsekapital vid statens verksamhet för anskaffande och tillhandahållande av livsfrönödenheter;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående avskaffande av entreprenadsystemet vid lantbrevbäringens ordnande;

nr 10, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om innehavares av pastoratsadjunktur bibehållande vid befattningen då den ändras till komministerstjänst;

nr 11, i anledning av väckt motion om ävägbringande av utredning angående skollovskoloniverksamhetens stödjande och utvecklande genom statens försorg;

nr 12, i anledning av väckt motion om ävägbringande av utredning i fråga om införande i folkskolorna av bespising av behövande barn;

nr 13, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t om bibehållande i tillämpning för hela innevarande år av gällande kungörelse angående tidsberäkning inom riket; samt

nr 14, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av rätt för kyrkostämma att besluta om införande av skolplikt beträffande fortsättningsskolor och skolor i huslig ekonomi; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i visst syfte i fråga om kostnaderna för brödsädesproduktionen i landet.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 19, bankoutskottets utlåtanden nr 25 och 26 samt lagutskottets utlåtande nr 24.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 205, angående anslag till fåravelns befrämjande.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 211, angående omorganisation av fögderiförvaltningen och lönereglering för tjänstemännen därstädes m. m., samt

nr 222, med förslag till bestämmelser angående rätt till pension för vissa å extra stat upptagna befattningshavare vid statens järnvägar, telegrafverket och statens vattenfallsverk,

blevo dessa propositioner på begäran bordlagda.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner:

nr 212, angående anslag till uppförande av en svensk kyrka i Kristiania;

nr 214, angående disposition av återburet stipendium för utbildande av präst, förtrogen med finska språket;

nr 215, angående tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverken;

nr 216, angående tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor;

- nr 217, angående tillfällig löneförbättring åt statens folkskolinspektörer;
- nr 218, angående efterskänkande av visst kyrkoherden i Lena församling ådömt skadestånd;
- nr 221, angående statsbanebyggnader i Norrland;
- nr 223, angående anslag till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande;
- nr 224, angående anslag till meteorologiska centralanstalten m. m.;
- nr 225, angående tillfällig löneförbättring åt tjänstemän vid de ecklesiastiska konsistorierna;
- nr 226, angående anslag till uppförande av nya byggnader för folkskoleseminariet i Lund m. m.; och
- nr 238, angående anslag till svenska Röda korset för bestridande av utgifter för dess hjälpkommittés byrå i Stockholm.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 213, angående register över kyrkomötets protokoll jämte bihang för åren 1868—1915.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse nr 81, till Konungen angående val av tre deputerade att jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen med Konungen överlägga;

dels ock till paragrafer i riksdagsbeslutet;

nr 13, i fråga om meddelande av föreskrift angående beredning av vissa till avgörande å kommunalstämma förekommande ärenden;

nr 14, angående ändrad lydelse av 18 § 7 och 49 punkterna i lagen om val till riksdagen;

nr 15, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;

nr 16, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;

nr 17, angående val av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret ävensom suppleanter för dem;

nr 18, angående stämmingsmäns behörighet, sättet för delgivning genom stämmingsmän samt ersättning till vittne vid utmättningsförrättning;

nr 19, angående förslag till ändrad lydelse av 30 kap. 11 § rättegångsbalken;

nr 20, rörande förslag om upphävande av förordningen den 4 maj 1855 angående vissa föreskrifter till kyrkotuktens upprätthållande;

nr 21, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 20 kap. 2 § samt 24 kap. 3 § strafflagen;

nr 22, angående lag om inskränkning i inmutningsrätten;

nr 23, angående förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri;

nr 24, angående förslag till lag om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter;

nr 25, angående förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 26, angående särskilda avdrag vid 1917 års taxering till bevillning för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt; ävensom

nr 27, angående ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,45 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.